

ГАФИЗ

Лірика Гафіза (бл. 1300—1389) — справжня перлина світової поезії. Видатний перський поет, класик таджицької літератури, який за професією був богословом-коранознавцем і правником, створив неперевершені за формою вірші-газели. З середньовічного Ірану долинає до нас могутній і свіжий голос генія, іронічне вільнодумство поета, що захланності феодалів та релігійному фанатизмові протиставляє незалежність бідняка, вільного духом, закоханого в красу природи та радощі буття.

ПЕРЛИНИ СВІТОВОЇ ЛІРИКИ

نہاجتمس الدین محمد حافظ شیرازی

ГАФІЗ

ЛІРИКА

ВИДАВНИЦТВО ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО» КИЇВ -- 1971

С(Тадж)
Г24

*Переклав з перської
і склав примітки*

ВАСИЛЬ МИСИК

КНИЖКОВА ФАБРИКА «ЖОВТЕНЬ»

7—4—4
448—71М

ГАФІЗ ТА ЙОГО ПОЕЗІЯ

Поезія Гафіза так всебічно висвітлена критикою, що до прийнятих тверджень та висновків не можна додати нічого нового.

Рюбен Леві. Історія перської літератури

«Гафіз» означає: «сторож», «доглядач», «хранитель», «той, що знає напам'ять весь текст корана». З бігом часу, завдяки одній людині, це слово набуло нового змісту — «поет», «співець». Хто ж була ця людина?

Повне ім'я її — Ходжа Могаммед Шемс ед Дін Гафіз Шіразі. Слово «ходжа» приблизно означає тут «майстер» або «митець», Могаммед — власне ім'я, Шемс ед Дін з арабської перекладається як: «Сонце віри» — почесне прізвисько поета, який був богословом за професією. «Гафізом» прозвали його за те, що він зберігав у пам'яті весь текст корана; Шіразі — назва його батьківщини. Згодом прізвисько Гафіз зробилося літературним псевдонімом шіразького поета.

* * *

Народився Гафіз у місті Шіразі на початку XIV століття. Точна дата народження поета невідома. Сучасні дослідники творчості Гафіза

вважають, що народження поета слід датувати 1325—1326 роком, а не початком XIV століття, як це було донедавна. Мотивують вони своє твердження записами відомого мандрівника марокканця Ібн-Баттуті. Цей подорожній араб відвідав батьківщину Гафїза 1327 року і детально описав не лише місто та його околиці, але й багатьох видатних шіразців того часу.

Якби Гафїз народився близько 1300 року, то до приїзду Ібн-Баттуті в Шіраз він, напевне, був би вже відомий як поет, і арабський мандрівник, напевне, згадав би його. Однак Ібн-Баттута не згадує Гафїза, описуючи свою першу подорож до Шіраза, не згадує його в своїх нотатках і через двадцять років, коли вдруге, під час повернення з Індії, відвідує місто. Якщо вірити записам допитливого марокканця, то виходить, що і в 1347 році Гафїз ще не набув популярності. Тому, очевидно, дату народження Гафїза, яку пропонують сучасні дослідники-орієнталісти, слід вважати більш вірогідною.

Про життя поета ми знаємо дуже мало. Відомо тільки, що він мав братів, був одружений, що один з його синів помер 24 грудня 1362 року. Цій події Гафїз присвятив дві невеличкі елегії, в яких збереглася ця єдина точно фіксована дата його біографії.

Ціле своє життя поет провів у Шіразі й лише раз виїздив через Ісфаган до Єзда. Втім, це місто

поетові не сподобалося, і він повернувся додому. Іншим разом Гафіз збирався відвідати Індію, але передумав.

Решта біографічних відомостей з особистого життя поета належить уже до легенд.

Одна така легенда розповідає, що батько поета Бега ед Дін (чи Кемаль ед Дін, за другою версією) був небагатий купець родом з Ісфагана, займався в Шіразі дрібною торгівлею і згодом досяг деякого достатку. Після батькової смерті поетові брати розділили між собою спадщину, покинувши напризволяще Гафіза та матір. Щоб якось заробити на прожиття, хлопчик пішов у найми до сусідів, але незабаром покинув свою нелегку службу і вдався до виробництва дріжджів для однієї шіразької хлібопекарні. Це дало йому змогу вчитися й утримувати матір. Свій невеличкий прибуток майбутній поет розподіляв буцімто так: одну третину віддавав неньці, другу — жебракам, а решта йшла на плату вчителю. Пекарня, якій збував дріжджі юнак, була своєрідним літературним клубом, де місцеві поети читали свої нові твори або проводили диспути на літературні теми. Тут почав складати вірші і юний Гафіз.

Перші проби пера були невдалі і стягли на початківця нещадну і глузливу критику слухачів. Гафіз гостро переживав невдачу. Гіркоту її посилювало безнадійне шалене кохання до шіразької

красупі Шаг-Небат. Тоді, за переказом, поет удався до гробниці святого містика Баба-Кугі, що нібито задовольняв прохання кожного, хто сорок ночей проведе в молитвах у його каплиці за містом. Тож тридцять дев'ять ночей благов юнак милосердя в долі, а на сорокову ніч незумисне опинився біля будинку Шаг-Небат. Несподівано Гафіза запросили до покоїв, і там він дізнався, що жінка відповідає взаємністю на його кохання. Швидко проминув час в обіймах красуні, і поет не помітив, як настав ранок. Вирішальну, сорокову, ніч було втрачено, а з нею і всяку надію на допомогу святого. В розпачі побіг юнак до каплиці і ревно почав молитися. Сталося чудо: кохання перемогло святих. Хтось смаглявий, увесь в зеленому, чи то пророк Хизр, чи святий Алі-Муртаза, з'явився перед юнаком і дав йому з'їсти чарівного наїдку. Відтоді Гафіз зробився поетом, слава якого обійшла весь світ.

Мабуть, єдина правда в цій наївній і зворушливій легенді — злидні, в яких жив поет. У Державній публічній бібліотеці м. Ташкента зберігається рукопис «Хамсе» («П'ятириці» — п'яти поем) Хосрова Деглеві, що його власноручно закінчив переписувати Гафіз 9 лютого 1355 року. Як відомо, переписували рукописи на Сході освічені бідняки (крім, звичайно, переписування корана, яке вважалося почесною і благочестивою справою). Досить пригадати висловлювання Абу

Гатема, відомого переписувача, що присвятив цій роботі 50 років свого життя: «Це — злиденне і жалюгідне заняття, яким не заробиш ні на хліб, щоб прожити, ні на саван, щоб умерти».

Інший переказ, що скидається більш на анекдот, розповідає про зустріч поета з тюркським завоювальником Тимуром, що вперше з'явився в Шіразі 1387 року. Дізнавшись про Гафізову газель, яка починалася словами:

Якщо туркєня, що в Шіразі,

у мене серце візьме з бою,

Я за її індійську мушку

дам Самарканд із Бухарою,—

Тимур нібито сказав:

— Я покоровив чверть світу своїм блискучим мечем, щоб звеличити Самарканд і Бухару, зруйнував стільки країн та міст, а ти смієш їх комусь дарувати за якусь індійську мушку, нікчемо!

— Світодержцю,— одрік поет, поцілувавши землю перед грізним вояком,— глянь, до яких злиднів довело моє марнотратство! — І він показав Тимурові своє дервішське руб'я. Тимур засміявся й дав Гафізові спокій.

І рукопис «П'ятириці» Хосрова Деглеві, переписаний Гафізом, і цей анекдот заперечують твердження одного з дослідників про те, що поет належав до знатної родини, одержав блискучу освіту і був знавцем права.

Ким же був поет справді, і яку освіту він дістав?

Деяку відповідь на це питання дають самі твори Гафіза. Початок його творчості припадає на правління останнього представника інджуїдської династії Абу Ісхака (1343—1353), який і був першим покровителем поета. Щодо освіти, то Гафіз добре знав мусульманське право, коран та коментарі до нього. Непогані знання мав він і з арабської філології, про що можна судити з окремих його творів, написаних добірною арабською мовою. Дещо гірше було з філософією — поет, мабуть, недостатньо орієнтувався в античній філософії, якщо плутав Діогена з Платоном. За професією він був начебто професор богослов'я і мав свою кафедру в Шіразі.

З останнім інджуїдом Абу Ісхаком поета єднала справжня, щира дружба, і Гафіз присвятив своєму покровителеві кілька поезій. Інакші взаємини з двором склалися в співця, коли 1353 року прийшов до влади Мобарез ед Дін, садист і лицемір, котрий запровадив режим терору, підтримуваний мусульманськими ортодоксами. В цей тяжкий час автор газелей хвалиться своєю бідністю, релігійною терпимістю, протиставляє себе мугтасібові, обов'язком якого було наглядати за поведінкою мусульман. Легко догадатися, що під наглядачем-мугтасібом поет розуміє Мобарез ед Діна.

Слід віддати належне особистій та громадянській мужності Гафіза: він не присвятив жодного ряд-

ка вбивці Абу Ісхака. Коли в 1358 році син мугтасіба Шаг-Шоджа скинув з престолу свого жорстокого батька та осліпив його, Гафіз відгукнувся на цю подію елегійним віршем. Але в цьому крізь смуток проривається задоволення покаранням царя, «який без причини кидав володарів у темницю і без будь-якої їхньої провини рубав їм голови»,— досить прозорий натяк на загибель Абу Ісхака.

Шаг-Шоджа (1358—1384), що прийшов до влади, бажаючи здобути собі популярність у шіразців, негайно скасував усі заборони, введені батьком. А що Шаг-Шоджа і сам був непоганим поетом і любив хизуватися своїм вільподумством, то його ставлення до Гафіза було прихильнішим. Гафіз подарував кілька газелей цьому правителю. Високо цінував творчість Гафіза і підтримував з ним дружні взаємини наступник Шаг-Шоджі — Шоджа ед Дін Мансур (1388—1393), якому старий поет присвятив «Сакі-наме» («Пісню про виночерпія»), свою лебедину пісню, написану за рік до смерті.

Запрошували Гафіза до свого двору й інші монархи, наприклад, Магмуд-Шаг з Південної Індії. Гафіз вирушив був з Шіраза і дійшов до Перської затоки, де сів на корабель, але шторм на морі так налякав його, що він відмовився від подорожі.

Гафіз не збирав своїх поетичних творів — це зробив після смерті поета його шанувальник і шкільний товариш Могаммед Гольандам. До підготовленого ним збірника Гольандам сам написав передмову. Канонізований збірник (диван) Гафіза донедавна начислював 693 поезії, з них 573 — газелі. Інші видання творів Гафіза, переважно індійські літографії, доводять число газелей понад 700, хоч найновіші текстуально-філологічні дослідження і зменшили його до 495.

Основні твори Гафіза — газелі — складаються з двовіршів, бейтів, зв'язаних однією наскрізною римою. Кількість двовіршів у газелі, як правило, не перевищує десяти. Бейти звичайно не зв'язані фабулою, найчастіше їх пов'язує тільки тема. В кінцевому бейті поет неодмінно називає свій літературний псевдонім.

Але хто ж пробудив у Гафізові поета? Під чиїм впливом зростав хист геніального шіразця?

З цілковитою точністю відповісти на це питання дуже важко, бо Гафіз добре знав і любив багатьох митців — і Хаджі Кермані, і Сельмана Саведжі, і Еміра Хосрова Деглеві, і свого земляка Сааді, і великого Абу-ль-Касема Фірдоусі. У творах Гафіза можна знайти образи, «живцем» запозичені то в Хаджі Кермані, то в Еміра Хосрова Деглеві, то в Сааді. Чи можна це назвати наслідуванням?

Річ у тім, що на Сході поети частенько запозичували один в одного не тільки окремі думки, але й цілі сюжети, щоб дати їм нове життя в новій формі. Тож було б несправедливо, якби ми все краще, що є в Гафіза, приписували Хаджі Кермані чи Сельману Саведжі. Після смерті Гафіза немало перських і персомовних співців підпали під вплив його поезії. Серед його наслідувачів можна назвати і Бакі — класика турецької літератури, і геніального узбецького поета Алішера Навої.

Чим же приваблювала співвітчизників Гафіза його поезія? За що ми так високо цінімо його поетичні витвори?

У середньовічному Ірані, що стогнав під гнітом феодальної верхівки, не могло не знайти відгуку іронічне вільнодумство поета, який захланності феодалів та релігійному фанатизмові протиставляв незалежність бідняка, вільного духом, закоханого в красу природи та радощі буття. Загадкова символічність ліричних образів, таємнича недомовленість, натяки, що викликали суб'єктивні асоціації читачів, культ кохання, боротьба проти будь-якого приниження людини (і це в найтемніші часи мусульманської реакції) не могли не приваблювати, не викликати симпатій найширших іранських верств до поезії Гафіза.

Може виникнути питання — як Гафіз, за професією богослов-коранознавець і правник, опинився

в опозиції до ортодоксальної мусульманської церкви?

Треба взяти до уваги приналежність поета до суфізму. Суфізм (етимологія цього слова достеменно невідома) — своєрідне містично-пантеїстичне вчення — зародився в перші віки ісламу. Зловживання халіфа Османа та суто світський характер Омейядської династії відштовхнули від двору особливо ревних мусульманських старовірів, озлобивши їх і об'єднавши у своєрідну опозицію. Втім, мусульманська церква була «опорою престолу». При цьому вона возвела себе в ранг офіційної, ортодоксальної і непомильної церкви. Опозиція ж, яка зосередилася в «святих місцях» — Мецці і Медині, ігнорувала світську владу та її столицю. Згодом, під впливом сірійського та арабсько-християнського чернецтва, вона почала протиставляти аскетичний спосіб життя та «істинну віру» розкошам «князів церкви» та офіційній обрядності.

Знайомство з грецькою філософією, зокрема з гностицизмом неоплатоників, вплив індійської філософії та контакти з християнством, маніхейством і зороастризмом призвели до того, що мусульманські аскети виробили собі власну, дещо еклектичну за характером, пантеїстично-містичну філософську систему.

Басрійська подвижниця Рабіа аль Адавійя внесла в суфійське вчення елементи еротичної поезії.

Більшість суфійських сект та шкіл сходилися в тому, що складна мусульманська обрядність не є шляхом до пізнання бога та контакту з ним. Справжнього єднання з богом, на думку суфіїв, можна досягти через екстатичне пізнання. Суфії вважали, що людська душа, в якій є нібито частина бога, прагне розчинитися в ньому «як крапля води в океані». Спонукує душу до цього не страх перед пеклом і не надія на вічне блаженство в раю, а любов до бога.

Одним із засобів, що ними суфії доводили себе до екстазу, була поезія. Формою вона нагадувала любовну лірику, хоча й мала суто містичний характер.

Свої поняття й терміни суфії виражали алегорично: під «коханою» розумівся бог, під «корчмою» — суфійський монастир, під «продавцем вина» або «виночерпієм» — суфійський наставник або проповідник, під «вином» — проповіді, під «оп'янінням» — містичний екстаз і т. ін.

У різний час реакція офіційної церкви на суфізм була різна.

Коли суфізм різко виступав проти ортодоксальної церкви та її вчення і був прапором соціальних низів, суфіїв жорстоко переслідували. Згодом суфійський провід відірвався від низів, а аль Газалі своїми працями примприв суфізм з офіційною церквою, позбавивши його опозиційного жала. Приборканий, офіційний, суфізм зро-

бився тепер аристократичною модою, а крайній, бунтарський,— переслідувався ще жорстокіше. Не стільки єретичним вченням, скільки поширеною аристократично-літературною модою був суфїзм і в часи Гафїза. Не диво, що поет писав газелі суфїйського змісту. В самому Гафїзі відбувалася внутрішня боротьба поета-суфїя з поетом-художником. Не диво й те, що поет-художник часто перемагав поета-містика.

Чи всі твори Гафїза написані в дусі суфїйського вчення, і як розуміти ті газелі, що їх аж ніяк не можна тлумачити на суфїйський копил, сказати важко. І за життя поета, і після його смерті широкі маси іранців та інших персомовних народів сприймають поезію Гафїза як волелюбну, любовну, інтимну. Звісно, поет не був свідомим борцем проти соціального та духовного гноблення. Він був сином свого часу. Гафїз не просто лірик, а лірик-бунтар, і це вже багато важило в тодішньому Ірані. Поет цим самим переріс і випередив свій час — його газелі з насолодою читають нинішні читачі, милуючись яскравими описами природи, тонкими переживаннями закоханих, образом розумної і незалежної людини, яка протиставляє себе обмеженості та неуцтву.

Гафїз зажив слави ще за життя. На Сході переказують, як одного разу поет пристав до гурту людей, що його не знали в лице, і почав критику-

вати перед ними себе самого. Скінчилося тим, що шанувальники поезії Гафіза добряче відлупцювали його за ту критику.

По смерті Гафіза йому «віддала належне» й ортодоксальна мусульманська церква, заборонивши поховати його тіло в околицях Шіраза. Тільки втручання друзів залагодило справу.

Незабаром, зваживши на популярність поета, мусульманський провід удався до іншої крайності — оголосили Гафіза правовірним мусульманином. Твердили, що Гафіз і в житті, і в поезії був містиком-пантеїстом і що всі його образи слід трактувати алегорично. Отже, земне кохання означало у Гафіза любов до творця, а сп'яніння від шіразького вина — релігійний містичний екстаз.

Загадкові натяки та недомовки, а також різні тлумачення окремих рядків газелей якраз і створювали, на думку мусульманських ортодоксів, ґрунт для алегоричного розуміння поезії Гафіза. Та хоч Гафіз не тільки не був атеїстом, але й спеціалізувався в богословській мусульманській науці, він ніколи не впадав у фанатизм. Оспівуючи людські почуття, муку розлук і радість зустрічей, втіхи кохання та жіночу вроду, веселі бенкети та дружні бесіди, красу рідного Шіраза, пахощі троянд, води Рокнабаду, свіжі гаї Мусалли,— навряд чи поет думав про бога. Хіба можна вбачати суфійську пантеїстичну містику

в газелях, де поет одверто висміює обмежених, лицемірних, тупих святенників, в тому числі й суфіїв?..

* * *

Перші відомості про Гафїза проникли в Європу через чотири століття після його смерті. В 1677 році побачила світ перша газель Гафїза в перекладі на латинську мову. Значно пізніше, десь наприкінці XVII століття, в Європі пробудився науковий інтерес до поета. Першими з'явилися газелі Гафїза в латинських інтерпретаціях Томаса Гайда (1767) та Ревізького (1771), в німецькій — Валя (1791), а також кілька англійських — Джонса, Річардсона, Нотта, Оузлі — ці вже в останній чверті XVIII століття. Справжньої популярності в Європі здобуло ім'я шіразця лише після того, як геніальний Гете, ознайомившись із повним німецьким перекладом відомого орієнталіста Йосифа фон Гаммер Пургшталя, написав свій «Західно-східний диван» на мотиви Гафїза. На шляху європейської науки до Гафїза траплялися й курйозні випадки. Так, у 1854—1856 роках Герман Брокгауз здійснив розкішне тритомне видання лірики Гафїза. Це видання, що готувалося з великою старанністю та педантичністю, викликало загальне схвалення. Дехто говорив, що в ньому східна текстологія досягла такого

рівня науковості, якого доти сягали лише кращі видання античних класиків. Скупий на похвали Герман Ете висловився про Брокгаузове видання як про «одне з найбільш досконалих видань перських текстів».

Дослідники-орієнталісти тріумфували. Результати перших наукових розвідок дещо здивували неспеціалістів: заговорили про те, що Гафіз виділяється типовою для перса суперечністю та непослідовністю поглядів,— тут, мовляв, і містика, і побожність, і явна анакреонтика, несумісна з мусульманським правовір'ям. Одним словом, дослідники зіткнулися з таємничою, нерозгаданою перською душею.

Хто зна, скільки б ще і як довго займала уми загадкова «перська душа», якби не збірник Гафіза, виданий 1928 року в Тегерані А. Халхалі. Це видання спиралося на рукопис, переписаний всього через 35 років по смерті поета. Перш ніж приступити до публікації тексту цього рукопису, А. Халхалі вирішив звірити його з тритомним виданням Германа Брокгауза. Виявилось, що немало віршів з останнього відсутні в старому рукописі, але є в диванах інших поетів. Таким чином, Г. Брокгауз видав не просто твори Гафіза, а невеличку своєрідну антологію перської та персомовної поезії трьох століть, яка представляє близько двох десятків літературних імен. Так з'ясувалася загадка таємничої «перської душі»,

в якій за три століття могло нагромадитися чимало суперечностей.

Видання, що його підготував А. Халхалі, не дало задовільного тексту — надто багато було в ньому описок і різних текстологічних помилок. У 1941 році в Тегерані досвідчені іранські текстологи, використавши той же таки рукопис, що й Халхалі, та деякі інші старі рукописи, підготували й видали критичний текст Гафізового дивану. Чи завершилося цим вивчення творів поета? Чи має рацію англійський орієнталіст Рубен Леві, вважаючи, що «до прийнятих тверджень та висновків не можна додати нічого нового»?

Звичайно, ні. Не все в творах Гафіза вияснено, не все правильно прочитано і розтлумачено. Мабуть, ще багато часу мине, поки сходознавча наука довершить вивчення творчості великого перського поета.

На жаль, в силу інерції, на Сході ще й досі видання диванів Гафіза переслідують чисто комерційну мету, намагаючись догодити різним смакам, не виключаючи і найнижчих. Ще й досі на зарубіжному Сході видається чимало всіляких диванів Гафіза: дивани поета для бідних і для багатих, для школярів і для снобів, подарункові і кишенькові, для невибагливих аматорів і для тих, хто по-справжньому любить і цінує мудрість та красу Гафізової поезії.

Данину поваги Гафізові віддали російські поети

О. Пушкін, А. Фет, П. Гнедич, А. Майков,
С. Єсенін.

Вперше почав перекладати Гафіза українською мовою наприкінці минулого століття всесвітньо-відомий орієнталіст широкого профілю академік А. Кримський. Той факт, що переклади А. Кримського перевидавалися п'ять разів (двічі вже після смерті вченого), свідчить про високу їх оцінку літературною та читацькою громадськістю. Досягнення української радянської перекладацької школи, яка дуже виросла за останній час, ставлять високі вимоги як до самого перекладу, так і до перекладача. Переклад мусить точно віддавати не лише зміст, а й форму оригіналу, мусить спиратися на вивірений текст, що потребує безумовно і знання перекладачем мови оригіналу.

Відомий український поет Василь Мисик чудово відтворив газелі Гафіза. Невимушений і розкований, іронічний і пристрасний, долинає до нас невмирущий вірш перса. Бо час великого митця — вічність, а вік його — безсмертя.

Ярема ПОЛОТНЮК

ЛІРИКА

* *
*
*

Ей, чашнику, мерщій у кубки
налий прозорого напою!
Легким здавалося кохання,
а обернулось тяготою.

Коли пахкий кохання легіт
од чорних кіс її прилипе,
Ті пасма мускусні кривавлять
серця своєю чорнотою.

О, як би з мплою я тішивсь,
якби дзвіночки караванні
Мене не квапили: пакуйся,
далекий шлях перед тобою.

Змочи вином священний килим,
коли шинкар старий накаже,
Бо знає добре шлях мандрівник
і давні звичаї постою.

Ніч темна, хвилі й чорторії
нам засліплюють жахом очі.
Не знає той про це, хто ходить
по суші з ношею легкою.

Жага нестримана ганьбою
 усі діла мої покрила,
 Бо то не тайна, що проникла
 давно до кожного покою.

Гафізе, як запрагнеш миру,
 собі кохання поєднавши,
 Покинь назавжди світ непевний
 з його пустою суетою!

* *

*

Де правовірних путь — і де я сам, о, де?
Де поворот знайти, уникнуть ям, о, де?

Набридла келія, і фальш, і власяниця!
Де ж келих із вином, де магів храм, о, де?

Як од побожності безпутство одрізнити?
Де місце флейті — й де святим словам, о, де?

Що серце ворога в коханім личку втямить?
Де сонцеві палать — де тліть свічкам, о, де?

Лікарством для очей став прах твого порога,—
Вкажи, де шлях і де ступать ногам, о, де?

На личко не дивись: там ямки небезпечні.
О серце, де ж тобі я спокій дам, о, де?

О, де ті зустрічі, що так запали в душу?
О, де та усмішка, де брівок злам, о, де?

О друже, не кажи Гафізові про спокій!
Де спокій, де терпець, де сну бальзам, о, де?

Кажи нам казань про кохання,
кинь тасмниці нерозгадні,
Що марно мучать мудрагелів,
що мерехтять над головою.

Послухай, серце, що скажу я,
бо слово мудрості старече
Щасливій молоді дорожче
від найдорожчого напою.

Ти так мене вразила, мила,—
нехай простить тобі всевишній!
Але уста твої солодкі —
солодкі й з мовою гіркою.

Пісні, що нижеш, як перлини,
ти прочитай тепер, Гаффізе,
Так, щоб короною Стожари
повисли з неба над тобою!

Скажи тій гарній газелі,
 о вітре мій, тепловію,
Що я від туги за нею
 в пустелі блуджу-самотію.

Цукерник — хай довго живе він —
 чому не частує птаха,
Що цукру його скуштувати
 тайть у серці надію?

Чи так ти горда красою,
о квітко, що вже й не питаєш,
Чому так тяжко сьогодні
твоєму співцю-чародію?

Ласкава мова привабить
і наймудрішого в світі,
Бувалий птах не дозволить
накинуть силце на шию.

Кіли в струнких, чорнооких,
прекрасних, як повний місяць,
І гадки про дружбу немає,—
що зможу я, що я вдію?

Якщо в шинку ти збувасш
 веселий вечір із другом,
 Чому не згадуєш друзів,
 що теж полюбляють сулію?

Одну тільки ваду в тебе
я знаю напевне — невірність.
Красуням вона притаманна,
а інших знайти — не вмію.

Чи дивно, коли й на небі,
 засвоївши мову Гафїза,
Зугра співуча до танцю
 самого зрушить Месію?

Зарука вічного спокою

у двох словах оцих: для друзів
Тобі поблажливість дається,
для ворогів терпіння дане.

У селище добропорядних

мені заказана дорога.
Коли зізволиш, хай в непам'яті
моя недобра доля кане.

Гірке пиття моє, що суфій

зве матір'ю усіх пороків,
Над чистий дівчини цілунок
мені солодке і жадане.

В лабетах бідності скупії

веселий будь, точи напої —
І від алхімії такої
старий прохач Каруном гляне.

Не будь бентежним, бо, як свічка,

в огні настійності твоєї
Згорить кохана, що в долоні
у неї й камінь воском тане.

Глянь у бокал, по вінця повний!

Це Олександрове свічадо,
У ньому — Дарівсье царство,
його безмежжя караванне.

Оті красупі фарсомовні

життям дарують, винодаре!

Подай гулякам чистосердним

од них словечко довгождане!

Не сам Гафіз для себе вибрав

вином окроплену хламиду:

Прости ж, о шейху непорочний,

моє життя небездоганне!

* *
*

Глянь, суфію, на трунок, як чисто сяє він!
Немов безгрішне серце — його живий рубін.

Про таїнства гультяйства у гультя допитуйсь!
Що знає святолюбєць про мешканця руїн?

Анка — невловна пташка, тож підбери тенета,
Бо здобичі не діждеш, крім вітру та пір'їн.

Втішайся тим, що маєш, адже судьба й Адама
Із райського чертога повергла в прах і тлін.

На цій дочасній учті сьорбни вина, й прощайся,
І не жадай продовжень, і не жахайсь одмін.

Минула дурно юність! Тепер берись на старість
До ремесла стидкого, до гулів та сміїн.

О мудрий! Що за щастя — бути на твоїм порозі!
Згляньсь на свого підданця і підніми з колін!

Гафіз — мюрид сулії: о леготе, прокинься
І шейхові пивниці мій передай уклін!

* *
*

Знов сяйво юності прийшло
до квітника й до лану,
Радіє звістці соловей
про першу брость весняну.

О вітре, в зарість молоду
як промайнеш, од мене
Ти кипарисові вклонись, троянді і тюльпану!

Коли цей хлопець-винодар так сяятиме звабно,
Мітлою вій аж до землі я перед ним дістану.

Ти, що човганом кіс пахких
на місяць міриш, кинь-но
Крутити голову мені, давно від тебе п'яну!

А певно, й ті, що так тепер
глузують із підпилих,
В шинок потрапивши, вину співатимуть осанну.

З мужами господа дружи, адже в ковчезі Ноя
Є ґрунт, якому не страшні всі бурі океану.

Покинь без хліба долі дім, бо чорна костюмара
Всю челядь винищить упень —
і звану, і не звану.

Мені, що в голови колись
дадуть земельки купку,
Навіщо башти до небес, що й оком не догляну?

Виходь, виходь на волю знов,
зійди на трон Єгипту,
Іще засяй мені згори, як місяць Ханаану!

Гафізе, пий собі, й гуляй, і веселися — тільки
Тенет облуди не плети, як інші, із корану!

* *

✱

З мечеті вчора до корчми
старий наставник мій-пішов,—
Що ж після цього нам робить,
о друзі посту й молитов?

Коли, мюриди, до киблі ми обертаємо лице,
Він обертається туди,
де виноградну точать кров.

Ходім же мудрості шукать
у пристановищі п'яниць!
Що доля визначила нам,
будь кожен виконать готов!

Якби ж то знати міг мудрець
про звабність кучерів її,
Він зрікся б розуму свого
і поспішив до тих оков!

Святе прихильності письмо
твій любий вид мені явив —
І от тепер мій коментар —
про ласку тільки та любов.

У серці-камені твоїм чи ж загориться щó впочі
Від наших стогонів гірких,
що ніч тривожать знов і знов?

Вони, як стріли, в небо мчать...
Гафїзе, прикуси язик,
Душі запагубить не дай,
знайди собі надійний схов!

* *
*

Сакі, осяй нам кубки пожежею вина!
Музико, грай, бо мрії справдилися сповна!

Я в чаші бачу одсвіт коханого обличчя!
О ви, кому незнана моя любов хмільна!

Хоч як нам ваблять очі вродливиці статурні,
Між ними найзнадніша моя струнка сосна.

Не владна смерть над серцем, що билося любов'ю,
Оберігає вічність коханців імена.

О вітре, завітаєш у квітники кохання,
Спитай у дорогої, чому мовчить вона?

Чому моє наймення навмисно з уст прогнала?
Невдовзі в серці в неї умре його луна.

В очах моєї любки так любо хміль яскріє!
Тому-то й мною править його рука міцна.

А що, як переважить у день страшного суду
Не хліб священний шейхів, а грішна рідина?

Зерно-сльозу, Гафїзе, кинь птахові кохання:
Ще в нашу сіть потрапить жадана дичина!

Блакитне море неба і човник-місяць тонуть
У щедрості Кавама, що їй немає дна.

Співає п'яний соловей,
 тройнди повняться червоні.
О суфію, що днем живеш,
 хай зашумить і в тебе в скроні!

Дивися: скляночка вина,
усім на диво і на втіху,
Ущент розбила твій зарік,
подібний твердістю до броні.

Неси вино, бо в цім шатрі,
де ми гостюємо, байдуже,
Чи ти п'яниця, чи аскет,
чи ти пастух, чи шах на троні.

У цім заїзді прохіднім,
що ми покинемо несподів,
Для нас однаково, що хлів,
що етажі многобалконні.

Хвилина втіхи на землі
без мук нікому не дається:
Над нами силу духам зла
в одвічному віддано законі.

* *
*
*

В прихилище п'яниць і магів
 вона із келихом прийшла,
Хмільною вродою своєю
 п'яниць із розуму звела.

Її коня підкова в небі
 була за взір молодика,
З її поставою стрункою
 й сосна змагатись не могла.

Як я скажу, що я багатий,
 коли її не бачить зір,
І як сказав би я, що бідний,
 коли між нас вона була?

Сідав огонь у серці друга,
 коли підводилась вона,
А як сідала, скільки зойків
 із душ закоханих звела!

Солодше став пахтіти мускус,
 побувши в кучерях її,
Усма стрілецького уміня
 од брів прекрасних набула.

Прийди, щоб знову до Гафіза
життя загублене прийшло,
Хоч не вертається ніколи
із лука пущена стріла.

* *
*

Спітніла, розкуйовджена, усміхнена, хмільна,
В сорочці драній, з піснею, із келихом вина,

Із поглядом задирливим, з досадою й жалем
Присіла в головах моїх (була пора нічна)

І так на вухо мовила співчутливо: «А що,
Мій божевільний любасе, вже й сон тебе мина?

Премудрий, що серéd ночі вина йому дадуть,—
Кафір серед закоханих, коли не п'є до дна!»

Іди собі, святеннику, і не картай п'яниць,
Бо іншим не потішила їх доля навісна.

Ми все слухняно випили, що в келиху було,—
Чи сік із плоду райського, чи проста рідина.

Веселий усміх келиха, коса красуні... Геть
Зароки! Бо Гафізові відома їх ціна!

На все погоджуйся, що є,
розгладь на лобі зморшки!
Не вільний стелеться нам шлях,
а стежка примусова.

Не жди тривалості ні в чім од нетривкого світу,
Бо світ — розпусниця стара,
служити всім готова.

Немає вірності й знаку в усміхненої квітки.
Плач, соловей, бо не для втіх
ця весняна обнова!

Чому Гафізовим рядкам ти заздриш, віршоплуте?
Від бога в нас і бистрий ум,
і дар тонкого слова!

* *
*

В моїм саду сосни не треба
ні кипариса-ставника:
Хіба самшит мій доморослий
утіха надто вже низька?

О дороге, яку ти віру собі взяло, що кров моя
Тобі прийнятніша сьогодні
від матернього молока?

Коли ти здалеку помітив,
що йде біда, — вина проси!
Були ми в пробі й знаєм — гасне
від нього хворість будь-яка.

Чого поріг старого мага так підбадьорює мене?
Бо щастя там усім доступне
їй найважча загадка — легка.

Одна є повість про кохання,
та диво дивне, що в усіх,
Кого послухати траплялось,
вона по-іншому гірка.

Я обіцянку чув учора, як хміль шумів у голові.
А що сьогодні в голові тій
і що злетить із язика?

Не гапъ Шіраза й Рокнабаду,
втішайся вітром їх, бо це ж —
Та родимка, якою славна усіх семи сторон щока.

Не так, як Хизрова криниця,
що з п'їтьми чорної тече:
Із верховин Аллах-Акбару
початок нашого струмка.

Ми не розводимось про бідність
і задоволення малим.
Скажи султанам, що усе їм дає
Призначення рука.

Гафїзе, що за дивна втіха
твій очеретяний калам:
Його плоди, як мед, солодкі,
рясніють з кожного рядка.

Що за пуста розвага — пиття й гульня у схові?
У добрім товаристві — найкраще пиякові.

Забудь про небо, в серці усі вузли розплутай,
Що їх не розв'язали трактати наукові.

Що все зникає-гине, ти не дивуйсь: у неба
Таких казок, як наша, тьма тем наготові.

Бери цю чашу гречно, бо чаш голів преславних.
Джемшіда й Кай-Кубада є прах в її будові.

Хто скаже, де поділись Багман із Кай-Ковусом?
Хто чув, де трон Джемшіда, його вінці перлові?

Я бачу, як і досі, уста Шірін згадавши,
Встає тюльпан з могили, з Фаргадової крові.

Він кубка й на хвилину
з рук не пускає: мабуть,
Узнав, що в цьому домі всі втіхи тимчасові.

Ходім, ходім, упиймось, і, може, в цім вертепі
Скарби для нас, нещасних, відкриються казкові.

Вітрець пад Мусаллою, дзюрчання Рокнабаду!
Я бранець ваш довічний, я ваш у кожным слові!

П'яній під звуки чанга, немов Гафіз, бо щедро
Дарують серцю втіху його нитки шовкові.

* *
*

Хвала всевишньому на небі,
що навстіж двері кабака,
Бо я давно до нього прагну,
як прагне спраглий до струмка.

У казанах клекоче трунок,
п'янюче піниться вино,
І що воно — іносказання, не запевняйте пияка.

Від нього п'янство і гультяйство,
від нього чванство і пиха,
А нам — убожество й нещастя,
а нам — тривога і тоска.

Не відкривав і не відкрию чужому серцю таїну,
А звірю друзів близькому,
бо лиш йому вона близька.

Як чорні локопи коханки,
що закрутились, розплести,—
Це казка зовсім не коротка
і не легка для язика.

Де серце пристрасне Меджнуна,
де чорні кучері Лейлі?
Вони — в Магмудовім обличчі,
в п'яті Айяза-юнака.

Очами пильними, як сокіл,
я обіймаю цілий світ,
Щоб завжди зором обіймала
тебе любов моя зірка.

Там, де ти мешкаєш, Кааба,
там до киблі твоїх очей
Хотів би кожен помолитись,
хто до твого прийшов кутка.

О друзі, запитайте свічку,
що жарко тане у вогні,—
І ви дізнаєтесь про муки
в душі Гафіза-бідняка!

* *
*

Як не втішає нас вино,
як не вбирає квітень сад,
Без чанга пий, бо мугтасіб
не розуміє цих принад.

Є в тебе жбан і любий друг —
смакуй, не тратячи ума,
Бо вік наш — ненадійний вік,
він принесе немало зрад.

У свій полатаний рукав ти піалу ховай, бо він,
Як ця сулія на столі,
точпти кров червону рад.

Сльозами змиймо слід вина
з лахміття бідного свого,
Бо нині пильним треба бути
і не втручатися до звад.

Знай обертається вгорі криваве решето небес,
Корони й голови царів
додолу сиплячи, мов град.

Не сподівайся, що добро тебе чекає в небесах,
Бо, крім вогню, що в піалі,
усе на світі — дим і чад.

Гафїзе, віршами давно ти підкорив Ірак і Фарс,
Тепер підбий собі Тавріз,
а по Таврізові — й Багдад!

* *
*

Про справи сердечні сказати мені забажалось,
Що в серці у тебе,— узнати мені забажалось.

Пусте сподівання, коли від зловмисних ушей
Наочну причину сховати мені забажалось.

Ніч рішень великих, таку довгождану й святу,
З тобою до ранку проспати мені забажалось.

О, як цій перлині, такій дорогій і крихкій,
У темряві блиску надати мені забажалось!

О вітре, від тебе вночі допомоги я жду,
Бо день у цвіту привітати мені забажалось!

З пошани до тебе, о люба, окрайками вії
Для ніг твоїх пил промітати мені забажалось.

За взором Гафїза, усім злозязиким на зло,
Бєнтежні рядки прочитати мені забажалось.

* *
*

На грудях троянда, бокал у руці,
 біля боку кохана,—
В цей день за слугу я прийняв би до себе
 найбільшого хана!

Хай свічки не світять на зібранні нашім,
 бо місяцем повним
Світитиме ясно всьому товариству
 моя тонкостанна.

Не треба ніяких сюди ароматів,
 бо всіх, що зібрались,
Обвіє відразу коса твоя пишна,
 приємно духмяна.

Хоч нашим законом дозволено пити,
 та тільки без тебе,
Тополе квітуча, нам пити й п'яніти —
 найгірша догана.

Приковано слух мій до голосу флейти,
 мелодії чанга,
А погляд — до уст, до рубінів солодких,
 до повного жбана.

Нічого про цукор мені не кажи,
ні про ласощі звабні,
Бо уст її любих мені солоднеча
найбільше жадана.

В розбитому серці журба за тобою
давно оселилась,
Вона ж бо мене і в руїнах-винарнях
тримає до рана.

Навіщо про встид нагадав ти мені —
в мене ж слава від нього!
Навіщо про славу говориш мені,
що на встид мені дана?

Ми всі тут п'яниці, ми всі тут безумці,
свавільці, коханці!
Та де ж та людина у нашому місті,
ніколи не п'яна?

Про це мугтасібу не мовте ні слова,
бо й він же так само
Шукає утіх, і йому пиятика від юності знана!

Без кубка й коханки часу дорогого
не трать, о Гафізе,
Бо посту — кінець, бо пора — для троянди,
жасмину й тюльпана!

Це я в шинку для себе знайшов міграб і храм,
Я вранішню молитву довірив шинкарям.

Хай чанг над першим кубком
не стогне вранці — сам я
Стогну, молю прощення своїм тяжким гріхам.

**Мене ні шах, ні старець не знають, слава богу!
Жебрак на дверях друга — мій шах і мій імам.**

Я йду в шинки й мечеті,
щоб тільки вас побачить,—
Бог свідок, що інакше я не бував би там.

Хай смерті меч примусить
кілки намету вирвать,
Я не зречуся щастя, на вітер не віддам.

Коли чолом припав я до тих дверей, дізнав я,
Що горнє сонце стало підпорою ногам.

Хоч не самі зійшли ми на грішну путь, Гаффізе,
Ти завжди дбай про чемність,
кажи, що винен сам.

Смаглявко, що з тобою вся насолода світу,
Винові очі, усміх, свіжіший рожі-квіту!

Якщо всі медоусті — царі, хто ж ти? Я знаю:
Ти Сулейман сучасний із перснем заповіту.

Ти гарна, добродісна, ти чиста: цей і той світ
Дали найкращі барви земному самоцвіту.

Ця родимка на личку пшенично-загорілім —
Зерно, що обернуло Адама у баніту.

У путь зібралась люба! Де взяти ліків, друзі,
Од ран, що в серці в мене,
від пристрасті і зніту?

**З ким жартом поділюся, що жертвою упав я
Прихильниці Ісуса із серцем із граніту?**

Гафіз із тих, що вірять,
з ним ласка і прихильність
Великих душ, він годен прихильності й привіту.

* *
*

Така вже дорога кохання,—
 ніхто їй кінця не сягне!
Віддати всю душу повинен,
 хто тільки на неї ступне.

Як серце кохання віддасться,
 як добре буває йому!
Нехай же в тих добрих учинках
 не буде воно забарне.

Ти розумом нас не залякуй,
 а краще вина принеси!
Нам цей вартовий не потрібен,
 за ним тут ніхто не зітхне.

Про вбивцю, що віку збавляє,
 ти очі свої розпитай!
О люба, жорстокість — не зірка,
 щоб небо осяять нічне!

Як місячко юний, це личко
 доступне для чистих очей,
Не в кожному погляді може відбитися диво ясне.

Це коло паливод веселих
 за благо вважай, бо не всім
На стежці до скарбу вдається
 здолать забороло міцне.

Гафїзові сльози проникнуть
 у душу твою не змогли.
Дивуюся, плачучи гірко, на серце твоє кам'яне.

* *
*
*
*

Тепер, коли доноситься із саду легіт раю,
Вино й коханку-гурію я з рук не випускаю.

Чому жебрак не хвалиться розкошами султана:
Намет його — під хмаркою,
бенкет — під листям гаю.

Квітник оповідає нам весняну казку люблю.
Не дурень я: сьогоднішніс на завтра не зміняю.

Вином щодня зміцняймося,
бо жалюгідний всесвіт
З нас по цеглині виліпить,
як дійдем віку краю.

Не довіряйсь недоброму, не жди вогню ясного
Собі на свічку в келію з чужого обичаю.

Коли зустрінеш п'яного, не гудь мене суворо!
Хто знає, що нам суджено? І я того не знаю.

Іди, не огиначаючись, на похорон Гафіза:
Хай грішний, та ще може він потрапити до раю.

* *
*

Безгрішний старче, не картай прихильника вина:
Адже чужа у список твій не впишеться вина.

Чи добрий серцем я, чи злий —
 іди собі, будь сам!
Яке хто висіяв, таке ж і вродить борозна.

Не відбирай надій на рай: що знаєш ти про це?
І як ти плевел одрізниш од доброго зерна?

Ніхто не хоче бути сам, тверезий чи хмільний,
В мечеті й капищі цвіте закоханим весна.

Покірно голову хилю на шинковий поріг.
І хто ж на суд мене зове? Ей, голово чудна!

Не сам-один покинув я ту келію святу:
Адже ж і пращура мого підмовив сатана.

Гафізе, з кубком у руці зустрінь останню мить!
Ти враз опинишся в раю, як вихилиш до дна.

* *
*

Старий шинкар мені учора —
 шлю від душі йому привіт —
Сказав: «Хильни вина — й ослабне
 у тебе в серці горя гніт».

Я відповів: «Та так же можна
 пропити честь і добру славу!»
А він: «Погоджуйся й не думай,
 не ми цей вигадали світ!

Маєтності, прибутки, втрати —
 все нетривале й пенадійне.
Стрічай без радості і туги
 і зиск і шкоду, лишку й чіт.

Уся твоя маєтність — вітер,
 якщо пустиня в тебе в серці!
Став вітром замок Сулеймана,
 у прах розсипався граніт!

Якщо поради мудрагелів
 тобі набридли вже, Гаффізе,
Я не розводитимусь більше,
 а побажаю довгих літ!»

* *
*

Днів, що з друзями провів, не забувай!
Тих далеких любих днів не забувай!

Як уста твої гіркий отруїть сум,
Тих, із ким ти пив і їв, не забувай!

Хай тебе вже й не пригадує ніхто,
Ти й тепер їх, як братів, не забувай!

Лихом зборений, попавши в пастку бід,
Тих зичливих, добрих слів не забувай!

Хай сто рік тепер тече з твоїх очей,
Зіндерудових * струмків не забувай!

Нині тайне у собі таїть Гаффіз,—
Тих, хто знав його й таїв, не забувай!

* Зіндеруд — ріка біля м. Ісфаган.

Давно листів не шле мені кохана!
Хоч би привіт, хоч би яка догана!

Послав я сто листів — і що ж? Не шле
Гінця до мене та владуща панна.

Я збезумів, та не біжить газель,
Не мчить куріпка, вісниця жадана.

Що зринув серця птах, відомо їй,
Та сильце кіс не вишле невблаганна.

Адже сакі мій медоустий знав,
Що на похміллі я,— й не вислав жбана.

Та цить, Гаффізе! Чи оскаржить раб,
Як не одержить слова від султана?

* *
*

Коли відіб'ється твій образ у келиху-свічаді,
Закоханий віддатись хоче твоїй жаданій владі.

Краса твого лица осяйна, у келиху відбившись,
Відіб'ється в думках так ясно,
як у дзеркальній гладі.

Тебе ревнуючи, шляхетні уста свої замкнули.
Звідкіль же стала таємниця
відома всій громаді?

Не сам одвергся я мечеті,
п'ян-вечора прихильник:
Мені так доля від колиски
в своїй поклала раді.

Чи є такі, що, ніби циркуль,
не точаться по колу,
Коли попали в коло світу, непевне в кожній п'яді?

До кіс твоїх сягнуло серце
із ямки підборіддя —
Вдалось його в тенета з ямки
загнать твоїй принаді!

Тепер, ходжа, я не в каплиці,
я там, де гарний чашник,
Я з гультями коло кубка сиджу в одному ряді.

Я, змучений, щоразу ласки пової достаю:
Поглянь на старця, що діждався
собі такої згляді!

Усі ці відблиски розкішні — вина й моєї мук —
Це все краса сакі, відбита у келиху-свічаді.

Під вістрям туги, що нависла,
тапцюю невтомно, серце!
Коли впадеш, то це ж від неї,
будь раде і в упаді!

Всі суфії в зальотах спритні,
всі штукарі, — тому-то
Гафїзові судилось жити в огуді та досаді.

* *
*

Саджайте древо дружби, вродить
воно омріяні плоди!
З корінням вирвіть лиховісні,
погубні парості вражди!

Коли гостюси у вертепі,
будь не останнім гультяєм,
Бо не легким похміллям, друже,
тобі обізвуться меди.

Цінуї нічну розмову з другом,
бо небу байдуже до нас:
Ми пропадем, а дні і ночі
не зупинятимуть ходи.

Тих, що несуть у паланкіні
подобу місяця — Лейлі,
О господи, на шлях Меджнуна
місяценосців наведи!

Благай весни собі, о серце,
бо сотні квітів запашних
І тисячі співців щороку увеселятимуть сади!

Для серця зраненого ліків
я жду від кучерів твоїх!
Так дай же лал йому солодкий,
врятуй, благаю, від біди!

В цьому саду у бога просить
собі старий співець Гафїз,
Щоб дав з красунею іще раз
йому посидіть край води.

* *
*

Хто повний келих у руці тримас,
Джемшідову державу посідає.

Тії води, що Хизра покрепила,
Шукай в шинку — лиш там жива вода є.

Турботи 'серця всі втопи у келих,
Бо тільки він над ними силу має.

Ми — і вино, аскети — і поклони,—
Що ж милий друг для себе обирає?

Немає, мабуть, жодного на світі,
Хто уст твоїх щоденно не жадає.

Це ж у твоїх очей нарцис розкішний
Собі краси хмільної позичає.

Про коси й вид твій згадка, як молтва,
І день, і ніч для мене починає.

Лал уст твоїх пораненому серцю
Загоїтись, як сіль, не дозволяє.

У тебе, люба, в ямці підборіддя
З Гафізом разом сто рабів конає.

Ти чув про багатство Каруна,
що разом за вітром пішло?
Нашіптуй же милій на вушко,
що злота не слід берегти.

І вогнику, другові почі, не всі таємниці являй,
Бо той язичок пустотливий не знає добра німоти.

Ні в кого на світі немає такого раба, як Гафіз,
Тому, що немає на світі такого владика, як ти.

* *
*

Поглянь, жорстокий турчин долі
 в прах Рамазан повергнув знову,
І молодик нам натякає
 на першу чарочку святкову.

Лиш той правдивий доброчинець,
 той справив подорож до Мекки,
Хто був у винниці кохання,
 хто пив вологу пурпурову.

Нам зроду мешкати судилось
 у цім руйновищі-вертепі,—
Дай, боже, доброго здоров'я
 тому, хто зводив цю будову!

Яка ж ціна вина-рубіну?
 Його ціна — безцінний розум!
Знай: кожен виграє напевне,
 хто не відкине цю умову.

Лиш той, хто вмився кров'ю серця,
 щодня намаз творити годен
В міграбі брів її дугастих,
 щодня ставати на розмову.

Зухвалий погляд шейха міста
вразив зневагою сьогодні —
О горе, горе! — біля жбана
нещасну душу пиякову.

Поглянь в ясне обличчя друга,
його очам подякуй зналим
За те, що бачили багато,
що в саму дивляться основу.

Святі кохання заповіти
Гафіз відкриє, а не речник,
Хоч як мистецьки він уміє
свою оздоблювати мову.

* *
*

Плутяга суфій сіль поставив,
свій крам розклавши напоказ,
Будову підступів штукарством
він підмуровував чимраз.

Та незабаром небо в дурня
цього дурисвіта пошило,
Бо він штукарив перед тими,
що знали кожний обертас.

Сюди, сакі, бо вже з'явилась
принадна вродниця суфійська
І сяєвом своєї ласки
манити й тішити взялась.

Повідай, звідки цей музика
з його ірацьким струнним ладом
І переходом завершальним,
що так нагадує Хіджаз?

Сюди, о серце, і нехай нас
боронить бог од цього кодла!
В рукавах куцях — довгі руки
у цих безсовісних підлаз.

Ей, не марнуй свого уміння,
бо той, хто ласкою шафує,
Відчинить двері серця мукам
і шкодуватиме не раз!

Уранці, як засяє правда
своїм чолом, хай буде сором
Мандрівнику, що не повірить,
зневаживши дороговказ.

Куріпко з гарною ходою,
що так маніжно йдеш, принишкни,
Бо шейхів кіт благочестивий
уже кінчає свій намаз! *

Гафізе, не ганьбуй гультьяйства:
це божя воля, що ніхто з нас
Ані в святенництві фальшивім,
ні в лицемірстві не погряз.

* Натяк на одного спритного шейха, що нібито навчив молитися свого кота.

Викрала серце, а личко від мене сховала.
Боже! Навіщо ж водила мене, чарувала?

Ніч самоти на життя моє важила — й тільки
Мрія про тебе зміцнила його й врятувала.

Чом же кривавиться серце, мов келих тюльпана?
Очі-нарциси, жорстока, на нього справляла.

Хто зрозуміє на лікаря скаргу, що душу,
Спалену горем, лікує ударом кинджала?

Жарко горів я, мов свічка, й тому наді мною
Сльози сулії лилися і люття стогнала.

Юний вітрець, як зумієш, лікуй мене зараз,
Бо від жаги знемагає душа нездужала.

Як похвалюся я добрим серцям, що кохана
Слово дала, але потім зробила, як знала?

Ворог не так уразив би Гафіза, як стрілка,
Що з тятиви твоїх брів йому в серце попала.

* *
*

Як мила моя піалу підіймас,
Найкращим красуням спокою немає.

Дивується кожен, хто в вічі їй гляне:
Де той мугтасіб, що хмільних забирає?

Щоб милій на вудку вірніше попасти,
Упав я, мов риба, у море безкрає.

Сльозами-росою розсипавсь на землю
В надії, що добра рука позбирає.

Той завжди веселий, хто вічності трунок
Щодня в піалу, як Гафіз, наливає.

* *
*

Гіркої миті однієї вся суєта земна не варта.
Я рясу продаю за келих,
бо кращого вона не варта.

Але шипкар мені за неї
не хоче й келиха налити!
Моя підстилко молитовна,
ого! ти вже й вина не варта!

Мені доглядач вимовляє:
іди проспися, схаменися,
Тобі це в голову заходить,
у ту, що й порохна не варта!

Яка не пишна шапка в шаха —
усім навколо страх і трепет,—
Але розлуки з головою —
бігме, ця дивина не варта.

Яке було приємне море,
коли із дому зиск манив нас!
Та бачу: хвиль його бурхливих
усіх держав казна не варта.

Ти краще зробиш, як обличчя
запнеш від поглядів жадібних,
Бо втрат війни твоя звияга,
хоч би яка бучна, не варта.

Навчайсь помірності в Гафїза,
не зв'яжуйся з негідним світом,
Бо світова облудна ласка
твоїх скарбів зерна не варта.

* *
*

Не всі монети справжні, що суфії дають:
Є рясі, що давно їх пора в огонь жбурнуть.

Од молитов уранці наш суфій ходить п'яний,
А ввечері — дивіться! — уже він там, де п'ють.

Якби ж то наші вчинки нам пробу визначали!
Ніхто не приховав би свою фальшиву суть.

Розкішнику ніколи не зрозуміть кохання,
Що гультям безщасним судилось досягнуть.

Нікчемним світом знехтуй, проси вина! Пропаще
Те серце, що не вміє обрати вірну путь.

Як вид сакі квітучий відіб'ється у кубку,
Багато в кого сльози відразу вид заллють.

Гафіз і рясу, й килим віддасть за повний келих,
Коли прекрасні руки той келих подадуть.

* *
*

З коханою і на безлюдді щасливо дні мої біжать,
Коли ж вона на людях сяє,
я мушу жевріти-страждать.

Я відмовляюся назавжди
від Соломонового персня:
Йому ж і пальці злого духа
не раз траплялось прикрашати.

Не попусти, великий боже,
щоб у святилищі єднання
Судилось ворогові мовить,
мені ж, нещасному, мовчать!

Гумá, ніде на цю країну
не кидай благосної тіні,
Де над шляхетного папугу
шанують яструбову стать.

Що говорити про кохання!
Те полум'я, що в мене в серці,
З рядків моїх найкраще знати,
що пристрастю палахкотять.

Ніколи з думки не виходить
 шлях до оселі, де кохана,—
Так у скитальця завжди мрії
 до краю рідного стремлять.

Хоч десять язиків позичить
 Гафіз у лілії, не зійде
 Перед тобою з уст у нього,
 як з квітки-пуп'янка, печать.

Попли, о господи, нам трунку пехмільного,
Щоб не томитися назавтра головою!

Клянусь, є дівчина, вся, мов із срібла! Годі
І капищам вогню похвастати такою.

Належу серцем я султанові Увейсу,
Хоч не цікавиться володар той слугою.

Ручусь короною, що прикрашає всесвіт,
Що й сонце не горить яснішою ясою!

Хай той чіпляється до висловів Гафїза,
Хто смаку й тонкості не знає за собою.

Не мила троянда, коли не зі мною кохана,
Не любя весна без налитого кубка і жбана.

В пахкому саду серед квітів не знайдеш утіхи,
Коли не всміхнеться до тебе та щічка тюльпанна.

Що́ в танці струнких кипарисів
і в барвах троянди,
Коли солов'їна не чується пісня весняна?

Без ніжного стиску й цілунку палкого не любі
Ні губи медові, ні постать її тонкостанна.

Найкращу картину, що витворять руки умілі,
Найкраще прикрасить уroda її бездоганна.

Душа — це дешевка, Гафїзе! Й під ноги не кинеш,
Бо що їй, прекрасній, такого злиденника шана!

* *
*

Зоря зійшла, як місяць, і лиця освітила,
Для змученого серця друг і потіха мила.

Не вчилася читати моя красуня в школі,
А поглядом лукавим і вчителя б навчила.

Війне од неї — й серце враз падає, мов легіт,
Що лілії й нарцису віддав покірні крила.

Мене на чільне місце на учті друг садовить:
— Поглянь, яка сьогодні в міського старця сила!

Принадою живою встає палац кохання —
Це арка брівок любих тут креслила й лічила.

Очисть уста, просякні хмільним вином, благаю,
Бо від гріхів тріпоче моя душа похила.

Минайте, друзі, стежку, що до корчми провадить,
Бо стежка та Гафіза в світ жебраком пустила.

* *
*

Не видно ні в кому любові,—
 куди ж одлетіла вона?
І дружби святої криниця —
 чи то ж обміліла до дна?

Померкли живущі джерела!
 Де Хизрові добрі сліди?
Скривавилась пишна троянда!
 Чому ж не повіє весна?

Ніхто не згадає сьогодні про щирої дружби діла!
І вдячності теж непомітно,—
 що сталося з нею, хто зна?

В копальнях високого духу
 давно не з'являвся рубін!
Де леготи теплі, де зливи,
 де сонця краса вогняна?

Була тут країна кохання,
 тут люди у ласці жили!
Що сталось? Чому заніміла цієї країни луна?

Тут людяність мовила вголос,
 зверталася приязнь до всіх!

Ніхто не спішить до майдану!
Де ж люди, юрба голосна?

Сто тисяч троянд розпустилось,
а птаство німує в гіллі!
Та де ж солов'ї, де троянди?
Хоч би залишилась одна!

Зугра не озвучує вечір —
чи арфа згоріла в огні?
Ніхто не нудьгує без кубка,—
де ж ті, що тяглись до вина?

Гафізе, мовчи! Не відомі
нам тайни високі творця!
І в кого спитати, чом доля
така нам судилась чудна?

* *
*

«Що,— сказала,— вийшов глянуть
на красу молодикову?
Чи не сором, що забув ти про свою місяцєброву?

Стільки років у полоні
чорних кіс моїх пробув ти!
Ей, пильнуй своїх коханих,
вірний будь своєму слову!

Думав пахощами слова
знадить кіс моїх індуса?
Безліч мускусних калиток
тут купують за полову!»

Зерна вірності й кохання,
в цю ріллю прадавнію впавши,
У жнива доходять зросту,
щоб лягти у землю знову.

Лий вина, сакі, і слухай,
що скажу тобі, як патяк,
Про старі мандрівні зорі і про місячну обнову.

* *
*

Я на молитві раптом брови
твої дугасті пригадав —
Забились памороки, криком
міграб священний залунав.

Не вимагай тепер від мене,
щоб я мовчав собі й терпів,
Бо всю колишню витривалість
тепер я вітрові віддав.

Вино в барилі спрозоріло,
сп'яніло птаство у гіллі,
Прийшла у світ пора кохання,
пора турбот його й забав.

Вдихаю пахощі розкошів,
що огорнули цілий світ,
Квітки від радості завітли,
і вітерець веселий став.

О ясноока наречена,
на щастя плакатись не слід,
Завісу гарно приоздоблюй,
бо молодий на дверях став.

О єгиптянинне Юсуфе, уваж па те, що Зулейха
Неправду терпить від кохання,
тож у вину його не став!

Усе найкраще зілля світу
сьогодні красно одяглось,—
Свою красу, від бога дану, любов показує уяв.

Дерева гнуться під вагою,
бо запліднились у цвіту,
І ти, щасливий кипарисе,
вагу печалі з себе зняв.

Музико, ці слова Гафіза у гарну пісню перелий,
Співай про те, як я сьогодні
щасливі дні свої згадав!

* *
*

Чарує не кожна красуня, подібна лицем до зорі,
Не всі Олександрани стали
великих дзеркал штукарі.

Не кожен, хто шлик набакирить
і сиде мерщій на стілець,
Зуміє державою править, як править уміють царі.

Присяга і вірність — на благо,
як поряд з наукою йдуть;
А різно — від утисків будуть
стогнати вниз у угорі.

Обличчям і станом би всесвіт
підбила царця краси,
Якби спромоглася такою ж
царицею стати в добрі.

Я серце програв, божевільний,
не знавши, що людське дитя,
Обізнане з чарами пері,
нікому не вважить у грі.

Не квапся за рабство заплату
просити собі як жебрак:

Друг знає, що треба підданцю,
як знають усі владарі.

В добірному творі Гафїза
лиш той розбереться як слід,
Хто знає всі тонкощі вірша
й кохається в мові дарі.

Ми доброї вісті діждали,
що горю й досаді не бути,
Що край учорашнім турботам,
що й нинішній зваді не бути.

Я друга прихильність утратив,
я прахом в очах його став,
Та тільки й супернику довго
у нього на раді не бути.

Дивись: на смарагдовій арці
яскріють слова золоті:
«Крім добрих і щедрих, нікому
в безсмертній громаді не бути».

Коли воротарка жорстока
всі голови візьме під меч,
Нікому у місті святому,
в його вертограді не бути.

Навіщо ці скарги й подяки,
ці намисли добрі та злі,
Як літері жодній довічно
в життєвій тетраді не бути.

На учтах Джемшідових, кажуть,
співали за кубком вина:
«Повніш наливайте, бо й кубку,
й Джемшідовій владі не бути».

Скажи багачеві, хай серце
убоге своє пригнітить,
Бо скрині з диргемами й злотом
і кованій ляді не бути.

З метеликом зустріч, о свічко,
за щастя велике вважай:
День прийде — і щастю, якому
обоє ви раді, не бути.

Гафїзе, на ласку коханки
надії в душі не гаси,
Бо вічно ні горю на світі,
ні смутку, ні зраді не бути.

* *
*

Учора мені на світанні від муки свободу дали,
У темряві ночі живущу в уста мені воду дали.

Промінням єства осяйного
знечулену душу змогли,
Із кубка вина, що підносить
до світлого сходу, дали.

Який же прекрасний той ранок,
блаженна та ніч, у яку
Нещасному з призову Долі
щасливу нагоду дали!

Я потім віч-на-віч заглянув
у дзеркало дива-краси,—
Там сяйво єства мені бачить,
не бачене зроду, дали.

Чи дивно, що серце радіє
й душа задоволена всім?
Тому, хто притулку не має,
прихил у негоду дали.

Я буду той день уславляти,
що радість мені провістив,—

Його за терпіння незламне
мені в нагороду дали.

Цей мед, що тече з мого слова,—
це тільки заплата моя
За ту Шаг-Небат, що сьогодні
мені в насолоду дали.

В подяку свою, о Гафізе,
подячного цукру докинь
За те, що тобі цю красуню
струнку й легкоходу дали.

* *
*

Я бачив, як ангели вчора
в корчемну браму вступили,
Як персть людську замісили
й прекрасний келих зліпили.

Всеправедні жителі раю,
від ока земного закриті,
Мене, сіромаху земного,
вином дорогим похмелили.

Тягар заступництва й віри —
занадто тяжкий для неба:
Впав жереб мені, безумцю, свої появили сили.

Ці сімдесят дві громади —
прости їм чвари, всевишній! —
Вони не знали, де правда,
вони з дороги зблудили.

Прийми ж мою дяку щирю,
що з небом діждався я миру!
Святі, танцюючи, в кубки
подячного трунку вточили.

Не той вогонь, що сміється
 над іскрами з нього свічка,
А той, що від нього іскри
 метелика вщент спалили.

Лише Гафїзові руки заслону з думки зірвали
І кучері слова буйні пером розчесати зуміли.

* *
*

Наставники, що їхня мова
така в мечеті голосна,
Про інше мріють на дозвіллі,
Й та мрія зовсім не пісна.

Соборний речнику, до тебе
є запитання в нас: чому
Для проповідників покути
така покута несмачна?

Вони не вірують, як видно,
і в Судний день, коли в суді
У них сваволя, і неправда,
і в кожному слові кривина.

Я раб старого винодара, один із дервішів його,
Яких і попелу не варта
всіх багачів, князів казна.

Творець, нехай скоробагатько
своїх гнуздає ішаків,
Нехай звільнить гуляма турка
й забуде срібло стремена!

О ангеле, в шинку кохання
на дверях богів молись,
Бо за цими дверима тайно
істота твориться земна!

І хоч красу свою безмежну
на смерть кохання віддас,
Із невідомого начала
встає й квітує новина.

Ей, голодранцю монастирській,
скажи, бо в маговім льоху
Дають таке дання, що може
зробить порфіру з лахмана!

Звільни житло своє, о серце,
щоб оселився в нім султан,
Бо за безумною жагою
в серця і душі йде війна!

Уранці з неба вчув я голос, що погукнув:
«Скажи святим,
Що увійде в пам'ять їм назавжди
пісень Гафізових луна!»

* *
*

Ти знаєш мову чанга й арфи? «На учті потайній
Таємно пийте, бо в кафіри потрапите як стій».

Любов розвінчують, безчестять закоханих серця,
Докори знось, юнак і старець,
і відмовлять не смій.

Дарма що путнього нічого не вийшло із вогню,
Проте на елікспр ніхто з них не кидає надій.

Нам кажуть: менше про кохання,
про таїнства його!
Таке торочать, що ніякий не добре мудрій.

Стократ обдурені, терпляче ми за дверми ждемо,
Що нам готують потаємно, замкнувшись у покій.

Старого мага винуватять, поглянь на нього, як
Його, похилого, шанує побожних учнів рій.

Тепер нізащо продається коштовний серця скарб:
Ви, гарні, тратите найбільше,
товар віддавши свій.

Ті уповають на зальоти, щоб серце прихилить,
Ті покладаються на долю, вичікують подій.

Коротше: світові хисткому не довіряй, бо це —
Та хата, що чаклюють марно алхіміки у ній.

Тож пий вино, бо шейх і муфтії,
Гафіз і мугтасіб,
Коли приглянешся, всі дурять,
всі — на один покрій.

* *
*

Повік на скрижалах серця
 не зітреться образ твій,
Не надивуюсь поставі, неначе явір, стрункій.

Хоч як би терзало небо і як би дні не смутили,
Уста твої будуть раєм моїх божевільних мрій.

Зріднилось на віки вічні
 з твоїми косами серце —
І слова ніколи не зрадить,
 і не зречеться надій.

Що душу нещасну мучить —
 усе забудеться згодом!
І тільки сум за тобою навік зостанеться в ній.

Так міцно засіло в серці моє кохання до тебе,
Що й голову втрачу, а в серці
 все жити тобі одній.

Чи дивно, що я красуню
 розшукую? Серце — хворе,
А хто ж то хворому скаже: шукати ліків не смій?

Щоб ти шаленством кохання
не порівнявся з Гафїзом,
Не дай красуням у серце влучати стрілами вій.

* *
*
*

Коли над піалою сходу устане сонечко вина,
Розквітне сотнями тюльпанів
на лицях чашника весна.

Пахущі кучері ворухить
легенький легіт у троянд,
І обгортає всю годину раптова хвиля запашна.

Хто розповість про ніч розлуки?
Адже це повість не з 'легких:
Лише почни — і розростеться
на сотні зошитів вона.

На вічнозмінний обрус неба
не покладай надій, бо мук
Багато коштувати буде із нього крихітка одна.

Свої цілі-самоцвіта не досягнеш ти сам-один:
Пуста надія — обійтися без помічного рамена.

Коли терплячим Ноєм станеш,
ти ураган переживеш,
Тисячолітньому жаданню відкриє двері далина.

Як над могилою Гафіза пролине легіт кіс твоїх,—
Розквітне безліччю тюльпанів
її безживна глибина.

* *
*

Як бог подовжить віку, піду до шинку знов:
Там я веселу службу на все життя знайшов.

День, як поріг винарні кроплю сльозами, зву я
Своїм найбільшим святом, найкращою з обнов.

Я мудрості навколо давно не бачу! Доле,
Пошли купців хороших на добрий мій улов!

Як друг мене покине, забувши давню приязнь,
До іншого піду я, знайду нову любов.

Та як призовить небо, я все зроблю, що зможу,
Щоб він до мене знову дорогу віднайшов.

Душі потрібні ліки, та де той лікар мудрий,
Щоб чар очей грайливих і кіс її зборов?

Про те, що в серці крив я, тепер усюди плещуть.
На всіх торгах говорять, у тисячах розмов.

Стогну я щохвилини, бо безпощадне небо
З пораненого серця щоденно точить кров.

Ще раз кажу: не сам ти в такій біді, Гафїзе,—
Багато хто в цій нурті на саме дно пішов.

* *
*

О ти, що красі твоїй раде квітує весняне життя!
Вернися! Без рож твоїх щічок
навіки зів'яне життя!

Коли з-під повік моїх сльози
дощами поллються, ти знаєш:
В журбі за тобою у безвість
гримнищею кане життя.

За кілька хвилин, поки можу
тебе оглядати, відкрий же,
Як маю я жити, щоб знав я,
на що мені дане життя!

Навіщо вино на світанні
і ніження в ліжку ранкове?
Гляди: проминає година,
в руках твоїх тане життя.

Учора пройшла ти повз мене,
не глянувши навіть! О серце,
Тобі й невдогад, що повз тебе
проходить жадане життя!

Хто любі уста обирає собі провідною зорею,
Того не злякаєш ніколи і ти, океане життя!

Куди не поглянеш,— усюди
на тебе чигає нещастя,—
Як вершник, що випустив повід,
летить неслухняне життя.

Я мертвий, та дихаю досі,
і хай це тебе не дивує:
Тому, хто вікує в розлуці,
хіба ж воно знане, життя?

Гафізе, промов своє слово,—
хай в аркушах світу назавжди
Накреслене гострим каламом,
як пам'ятник, встане життя!

* *
*
*
*

Ще вернеться Йосиф пропаций
 у свій Ханаан — не журись!
Ще в келії смутку розквітне
 новий гулістан — не журись!

О серце, що горя зазнало,
 на горе своє не вважай!
Ще вернеться мир і розвіє
 у скронях дурман — не журись!

Весна принесе воскресіння —
 і стане їй тронем квітник,
І приймуть тебе, о співаче, троянда
 й тюльпан — не журись!

І дня не дало мені небо
 у світі на волі пожить;
Що ж, міниться світ і вирує,
 мов той океан,— не журись!

Не трать же надії, бо мало
 ти знаєш про тайни буття:
Є ліки по той бік завіси
 від болів і ран — не журись!

О серце! Як повідь недобра
огрне тебе звідусюд,—
Вона не затопить ковчега,
де Ной капітан,— не журись!

Коли й до Кааби захочеш
дорогу в пустелі знайти
І ноги натружені зранить
колючий бур'ян,— не журись!

Нехай небезпечна дорога,
хай дуже далека мета,
Та все ж таки врешті доходить
кінця караван — не журись!

Якщо ми в розлуці вікуєм
і терпимо глум ворогів,
Господь про це знає, і сам він
веде поїжджан — не журись!

Гафізе, в убогім притулку,
в самотності темних ночей,
Як будеш молитись настійно
й читати коран,— не журись!

* *
*

Я раду дам тобі — послухай
і не вдавайся до відмов:
Що від зичливого почуєш,
те все приймай собі здоров.

Добро обох світів нічого
серцям закоханим не варте:
Тут мало доброго дається,
і там така ж заплата знов.

Якби я мав близького друга,
та ще як слід настроїв лютю,
Я біль би вистогнав, що в душу
мені так глибоко ввійшов.

Ніхто не кликав нас, як долю
нам визначали спередвіку,
Тож як не все тобі до мислі,
не прискіпайсь, не суєслов.

Сто раз твердий зарік давав я,
що більше кубка не торкнуся,
Але сакі — він кивом-сміхом
не раз відмовників боров.

Наповни кубок, мов тюльпан тої,
 мені напоем ароматним,
 Бо мушка з думки не виходить,
 не забувається любов.

Вважай за щастя зазірнути
в обличчя юне, бо на тебе
Жадібно світ старий чигає,
неначе лев, готов на лов.

Чи не казав я: стережися
тих чорних кучерів, о серце?
Бо це ті закрутки, де поги
враз потрапляють у заков.

Випу — два роки, а коханій
хай чотирнадцять років буде,—
Немас кращого на світі
від цих утіх, од цих розмов!

Якби усе в земному колі
було покірне мудрій волі,
Я б кинув пити, я б ніколи
тропою грішних не пішов.

На цім бенкеті про зарокни
поменш розводився б, Гаффізе,
Бо влучить стрілкою зненацька
у тебе чапник-лукобров.

* *
*

Устань — і в чашу золоту налий живущої доволі,
Бо скоро чаша голови в пилу валятиметься долі.

Долина вічно мовчазна
усім нам стане за домівку.
Гукаймо ж, поки живемо,
щоб аж гуло в небеснім колі!

О кипарисе, як у тлін
я під твоїм буянням ляжу,
Кинь величатись, отіни
мій прах, кістки мої схололі!

У серце вжалила мене
змія коси твоєї,— швидше ж
Візьми його в лікарню уст,
бо там є ліки на всі болі.

В сльозах обмився, як почув
я добродійців раду: «Спершу
Самому чистим треба стать,
щоб жити з чистими в посполі».

Нечистий погляд не сягне
до найдорожчого обличчя,—
Ясним, як люстро, оком глянь,
не дай затьміть його сваволі.

На себелюбного ченця,
що все ганьбить, поглянь, всевишній!
На люстро совісті його
зверни його зітхання кволі.

Мов квітка, з пахощів хмільна,
зірви халат свій, о Гафізе,
Зірви його й під ноги кинь
неприборканій тополі!

* *
*

Красуні троянди в земнім квітнику нам доволі,
Тополі, що тіль відкидає струнку, нам доволі.

Щоб я двоєдушних вислухував? Викину з думки!
З рубінів — того, що дають пияку, нам доволі.

За добрі діла забирають у райські чертоги.
Ми — злидні-гуляки, і раю в шинку нам доволі.

Присядь над ариком, поглянь, як життя протікає:
Що все бистроплинне, й такого знаку́ нам доволі.

Дивись на базар світовий, на здобутки й утрати!
Як вам не доволі добра в сундуку, нам доволі.

Із нами кохана, чого ще просити у неба?
Побачити близько красуню таку — нам доволі.

О боже, не треба мене посилати до раю!
Блаженства, що маєм у цьому кутку, нам доволі.

На долю свою нарікати не слушно, Гафїзе:
Газелі плавкої й тонкого смаку́ нам доволі.

* *
*

Я так від кохання страждав — не питай!
Так гірко побачення ждав — не питай!

Півсвіту пройшов-проходив — і нарешті
Таку собі гарну назнав — не питай!

Я й прах на порозі її цілував би,
А скільки я сліз проливав — не питай!

Я вчора почув її шепіт над вухом,
Що так мені серце пройняв — не питай!

Кусаєш ти губки до мене: «Та змовкни ж!»
Як сам я ті лали кусав,— не питай!

Як сам я щоденно в хатині убогій
Без тебе томився й страждав,— не питай!

Блукав, як Гафіз, я шляхами кохання
І в місце таке я попав — не питай!

* *
*

Я хочу гіркого вина,
 щоб пішла голова моя круга,
Нехай пропаде хоч на мить
 цього світу недобра осуга!

На учті безедність життя
 не покріпишся медом спокою,
Від гіркості швидше мене
 ненаситної жажди недуга.

Налийте вина, бо ніхто
 не врятує від підступів неба,
Ні ігри Венери живі,
 ні сварливого Марса потуга.

Покинь же Баграмів аркан
 і берися до кінви Джемшіда!
Баграма і гробу його
 не свідома ця бідна округа.

Присядь же, я тайни буття
 покажу тобі в кубку, та тільки
Ти нелюдам їх не являй,
 ні до чого їм наша послуга.

Нітрохи себе не вмальть,
 хто на дєрвіша приязно гляне,
 Бо й сам Соломон уважав
 коماشинку нікчемну за друга.

Ті брови красуні, той лук
націляється в серце Гафіза,
Хоч усмішку може, проте,
ця рука заслужить недолуга.

Прийди — і в океан вина мій корабель зіпхни,
Щоб схвилювався стар і мал з такої новини!

Укинь, укинь мене, сакі, у п'яний корабель!
Як мовиться: зроби добро і руки сполосни.

Я до винарень учащав і праву путь згубив,—
О, змилуйся ж і знов мене до блага наверни!

Неси рожевого вина, що мускусом пахтить,—
Хай злість утопитися в ньому,
що мучить без вини.

Хоч я від хмелю знемощів, а ти зласкався знов
І в серце змучене моє з любов'ю зазирни.

Коли опівночі тебе до сонця потягло,
Ти молодій дочці лози обличчя відіпни.

Коли сконаю, не дозволь мене в землі ховать:
Неси в шинок і вкинь у чан хмільної рідини.

Ти від жорстокої судьби страждаєш, як Гафіз?
На духа гніту градом стріл, як зорями, сипни!

* *
*

Шіразе гарний, перло незрівнянне!
Нехай від лиха бог тебе догляне!

О Рокнабаде, хай цілющим Хизром
Твоє струміння плеще безнастанне!

Між Мусаллою і Джафарабадом
Не затихає повівання пряне.

Прийди в Шіраз, там жде тебе наука,
Мужів премудрих слово необманне.

Тут ні до чого цукор із Єгипту,
Де стільки вродниць, де весна не в'яне.

Ей, леготе, чи ти Лулі не бачив?
Де та краса, те серце полум'яне?

Не дай від сну мені збудитись, боже,
Дай знов узріть мені лице жадане!

О серце, кров, що виточили з тебе,—
Це молоко, з грудей дитині дане!

Не бійсь розлуки, вдячний будь, Гаффізе,
Що часто бачив ти лице кохане!

* *
*

Забрала терпець мій і сили останні
Ця срібна красуня, жорстока в коханні.

Прекрасна, дотепна, метка, самовладна,
Весела туркенья в габі-завиванні.

Неначе казан, я киплю безнастанно,
Так палять мене почуття полум'яні.

О, як би я втішивсь, якби я халатом
Обняв її тіло, обвився при стані!

Коли б мої кості зотіли, кохання
В душі збереглося б, неначе в колчані.

І серце і віра, і серце і віра
У неї в полоні, у неї у брані.

Врятують, врятують од смерті Гафїза
Ці губи, ці губи, ці губи жадані!

* *
*

Ми в цій оселі співна дізнали щастя міру,
Пора свої манатки забрати з цього виру!

Стогну й кусаю руки, палаю, мов троянда,
На пелюстки від болю свою шматую шкіру.

Учора соловейко мені так тішив серце!
Троянда розпустилась, почувши пісню щирю.

Возрадуйся, о серце! Вже мила не бунтує:
Сидить, суворій долі скорилася допіру.

Безжальний гніт і зрада лише того минають,
Хто сам жаліти годен, хто не ламає віру.

Тепер, коли розлука палає в мене в грудях,
Готов я все, що маю, віддати їй в офіру.

Якби людські бажання здійснилися, Гаффізе,
Джемшід би до сьогодні носив свою порфіру.

* *
*

З мого пораненого серця твої уста пили доволі.
Щоб жив я, хай у серці в тебе
не гасне пам'ять хліба-солі!

Ти та перлина найчистіша,
що й у небесній кущі часто
На чотках згадують зичливо
про неї в ангельському колі.

Коли ти щирості не віриш,
то перевір мене, благаю!
На пробі злото відрізняють
від камінця, що скніс долі.

Дала ти слово, що під хмелем
два поцілунки подаруєш.
Хоч би один дістався! Вітер
давно розніс те слово в полі.

Уста усміхнені рознявши,
пролий свою солодку мову!
Хай більше сумнівів про тебе
не буде в людському посполі!

Я перекину круг небесний,
коли він шлях мені заступить!
Бо я не з тих, що умлівають
перед сумним велінням долі!

Коли Гафізові своєму
на серце пробу не поставиш,
Тоді побудь із ним, дозорцю,
іще день-два в земному долі!

**Весела, закохана юність,
 вино, що рубіном пливе,
Улюблені друзі навколо,
 щоденне пиття кругове;**

Сакі із устамп, як цукор,
музика з словами, як мед,
Сусіда, що з уст його слово
ніколи не зійде криве;

Красуня, що й місяць би повний
із нею змагатися міг,
Чия чистота присоромить
могла б джерело життєве;

Покій, де душа спочиває,
де затишно, наче в раю,
Навколо — по-райському пишне
буяння квіток майове;

Рядком — доброзичливі гості,
 потішені чемністю слуг,
Надійні друзяки, що в серці
 в них дружба висока живе;

Іскристе вино з гіркотою,
що хмелем змагає легким,
Палапня рубіна, красуні
обличчя все гарне й нове;

Ухватки сакі, що грабують
у мудрого мудрості скарб,
І коси-тенета, що ловлять
серця, як звір'я польове;

Дотепник тут є жартівливий,
солодкий на слово Гафіз,
Є щедрий господар — Кавам наш,
що коло обняв світове;

Хто втіхи такої не хоче,
той збуде безрадісно вік,
Хто гурту цього не шукає,
даремно життя проживе.

* *

*

Хоч я постарівся, зігнувся й знемощів,
Та любий вид згадав — і знов одмолодів.

Хвала всевишньому: просив я в нього ласки —
І від щедрот його все мав, чого хотів.

Трояндо, радуйся: це в затінку твоєму
На всесвіт залунав мій солов'їний спів.

Не знав я, скільки мук таїть життя для серця,—
І став тонким знавцем, коли тебе зустрів.

В шинки-руйнівщица мене загнала доля;
Як не змагався я, а шлях туди привів.

Я серцем осягнув буття земного сутність
В той самий день, коли в хмільнім раю осів.

На стовповім шляху до вічного блаженства
Підняв я келиха між друзів-гультяїв.

Відколи вбачив я твої підступні очі,
Забув я й думати про суд і божий гнів.

Не роки й місяці мене схилили — зрада!
Тим я постарівся, що я життя провів.

Вночі прийшла мені ласкава вість: «Гаффізе,
Вернись — і матимеш відпущення гріхів!»

* *
*

Я знемагаю, зігнутий нуждою,
Себе від глуму гордих не відстою.

Хіба що милих кучерів торкнуся,
Тоді сягну до неба головою.

Що в небі є, в очей моїх питайте —
Безсонних свідків зоряного рою.

Я вдячно келих свій в уста цілую,
Що суть буття явив передо мною.

Спасибі цим рукам моїм, що людям
Не чинять зла, не ласяться на зброю.

Я шинкарів тому хвалю, що зроду
Зла за добро нікому я не кою.

Я впився, мов Гафїз, та сподіваюсь
Собі від друга ласки і застою.

Всім очі краса засліпила,
та в погляді звабно-грайливім
Нікому не вдасться відчутти,
що серце закохане чує.

Коли над Гафізовим прахом,
як легіт, кохана пролине,
Спахне моя пристрасть і саван
у темнім глибу розшматує.

* *
*

Ридаючи, намаз вечірній розпочинаю на чужині.
Ще так слова мої сльозами
 не обмивалися, як нині.

Домівку й друга пригадаю —
 і знову гірко зариваю,
І всі шляхи я проклинаю,
 і звичку мандрів у людині.

Я звідтіля, де любі друзі,
 чужим-чужий у цій окрузі!
Всевишній, дай іще побути
 серед своїх на батьківщині!

Заради бога, стань на поміч,
 о мій супутнику, щоб міг я
Підняти там іще свій прапор,
 де є льохи й вертепи винні!

Хіба ж мій розум уважає
 на мій похплий вік? І досі
Мені кохання до красуні —
 пеначе іграшка дитині.

Ніхто захожого не знає,
хіба вітрець, що віє легко,—
Мій дорогий, єдиний друг мій
у цім краю, у цій пустині.

Повітри краю, де любив я,—
немов жива вода для мене;
Дихни, о леготе Шіраза!
Яке тепло в твоєму плині!

Сльоза повисла — і віч-на-віч
мені про гріх мій нагадала:
На кого плакатись, як сльози
мене оскаржують невпинні!

Під чанг Зугра сказала вранці:
«Жду одного я від Гафїза,—
Щоб добру мову й гарний голос
він передав своїй рабині».

Прекрасна хвилина, коли з піалою в руці
Про шаха й візира забуде бенкетників рій!

Я чуюся птахом, що ввечері й рано з небес
Цю землю оспівує, радість приносячи їй.

Я в серці скорби незліченні храню, як Гафіз,
Дарма що нікчемним здаюся огуді людській.

Коли в руїни, до винарні, я по дорозі заверну,
Опиниться моя хламида і килимок мій на кону.

Мені назавтра поборонить
 зайти до шинку воротар,
 Коли святе кільце покути
 сьогодні знову я торкну.

Якби метеликові крильця
мене в повітря піднесли,
Я б полетів мерщій до свічки,
я свічку вибрав би одну.

Хай не почую мови гурій, коли, кохаючи тебе,
Хоч на хвилину, на єдину,
до серця іншу пригорну!

Ніхто ніколи не узнає,
 як я люблю тебе,— хіба
 Туман у погляді хмільному мою відкриє таїну.

Я із земної клітки птахом
полину в небо — може, там
Мене вполює шахський сокіл
і понесе в височину.

Коли, як чанг біля потоку,
 не втишини серця поривань,
Тоді я видхну, наче флейта,
 свою мелодію смутну.

Печаллю, що кривавить серце,
я вже ні з ким не поділюсь,
Бо друг один мій — ніж у серці,—
я з ним і встану, і засну.

Коли на кожній волосинці
по голові зростить Гафіз,
З потоком кіс твоїх під ноги
я всі ті голови жбурну!

* *

* *
*
*
*

Не з тих я гуляк, що говорять
 прощай закохання й вину:
Спитай мугтасіба, він знає,
 що я не пускаю ману.

Ганьбивши так часто зароки,
 хіба збожеволію раптом,
Коли заречусь випивати
 в годину троянд запашну.

Кохання — перлина, норцем я
 у морі-винарні зробився:
То вище чоло я підводжу,
 що глибше в те море пірну.

Тюльпани й нарциси впилися,
 на мене ж пеню зволікають!
Є позов у мене, та тільки
 не вмію знайти старшину.

Свій повід придерж на хвилинку,
 туркене моя, баламутко!
Я щедро твоїй шлях приоздоблю,
 сльозами, як злотом, сиппу.

Є в мене скарби незліченні —
 сліз яхонти й лали, чи то ж то
Позаздрю на сонце щасливе,
 на славу його осяйну?

Коли на троянди світанок
 блаженною кропить росою,
Назви криводушним, як за день
 хоч раз у коран зазирну.

Немає надії на долю,
 немає довір'я до неба,
Є тільки довір'я до кубка,
 надія на чашу хмільну.

Невже ж то я, мавши в жебрацтві
 найвищі клейноди султана,
На долю, що нищих плекає,
 тепер уповати почну?

Хоч пилом пужда мене вкрила,
 я душу свою затаврую,
Коли із колодязя сопця
 для себе води зачерпну.

Хоч нас на вогонь прирікає
 коханої подруги ласка,
Я спрагу зпеважу, не гляну
 в криницю Кавсара ясну.

Лал уст її вчора Гафіза
 принадить хотів, та не з тих я,
Що можуть прийняти від неї
 за правду таку новину.

Лал уст її вчора Гафіза
 принадить хотів, та не з тих я,
Що можуть прийняти від неї
 за правду таку новину.

Лал уст її вчора Гафіза
 принадить хотів, та не з тих я,
Що можуть прийняти від неї
 за правду таку новину.

Лал уст її вчора Гафіза
 принадить хотів, та не з тих я,
Що можуть прийняти від неї
 за правду таку новину.

* *
*

Хіба зарік покласти? Вранці
 заворюжу я на корані:
Що діяти, коли надійдуть
 присяголомні дні весняні?

Скажу по щирості: не можу
 байдуже збоку споглядати,
Коли веселе товариство
 підносить келихи жадані.

Візьму я келих, усміхнуся,
 згадавши шахові бенкети,
І від жаги порву свій одяг,
 як пуп'янок при розквітанні.

У дні, коли тюльпани квітнуть,
 мене лікуйте, як слабого,
Коли я випити відмовлюсь
 і не загаюсь на гулянні.

Коли трояндою розквітне
 мені в очах коханих ласка,
Хай вороги мої запеклі
 в одній утонляться ковбані!

Я шинковий жебрак-завсідник,
але поглянь, коли я вип'ю!
Тоді й над небом я сміюся,
тоді й зірки — мої піддані.

Не до лица мені, не мавши
ніколи постувати звички,
Над гультьями насміхатись,
коли з корчми виходять п'яні.

На трон із квітів сядь, красуне!
А я тобі на руки й шню
Із гіацинтів та жасмину
сплету прикраси незрівнянні.

З вином Гафїзові таїтись
наостогидло! Під квиління
Сопілки й лютні все, з чим крився,
розголошу я на майдані.

* * *

Кохання й келиха не зраджу я повік.
Давав зарок я — і вже забув їм лік.

Мені дорожчий прах під милими ногами,
Ніж гурії в раю й солодкий райський сік.

Говорять натяком глибокомудрі: мусиш
Сам догадатися, що мудрагель прорік.

Ніколи сам себе не осягну я, поки
В шипку до келиха не опущу повік.

З докором кинув друг: «Іди й забудь кохання!»
Ні, брате, не сварись, я вже зламав зарік.

Смирненність по боку: до гарних і з мінбара
Тепер стрілятиму очима в кожний бік.

Гафїзе, щастя є лише в шипку! Ніколи
Там пил не висохне від сліз моїх суплік.

* *
*

Ти рана у серці, ти їй ліки на рану!
Я серцем під руку піддався кохану.

Я чую, що є над красою найкращі,
Та з ким порівняю красу незрівнянну?

Це ти, о підступна, з косою на вітер
Пустила обіцянку, другові дану.

Тебе я таємно оспівував досі,
Хай чують однині всі люди майдану!

Нехай пролітають години розлуки,
Чекаю ночами на хвилю жадану.

Що цей світ і той світ осяюєш видом,—
Про це я твоїм оповісником стану.

Не вірю земному недовгому щастю,
І в небо мінливе з довір'ям не гляну.

Несіть же вина! Хто по-справжньому любить,
Зневажить і муфтія, й шаха догану.

Дізнавсь мугтасіб, що Гафіз випивав,
Як мудрий Асаф, що служив Сулейману.

* *
*

Не ради гонору і сану до цих воріт прийшов я:
По добрий захист од негоди
і по привіт прийшов я.

У пошуках землі кохання з безлюддя світового
В країну життя нарешті,
в чудесний світ прийшов я.

Побачив твій пушок смагливий —
і в райський сад розкішний,
Щоб роздобути мандрагору,
кохання цвіт, прийшов я.

З таким багатством, що все небо
на варті коло нього,
До брами шаха, як смиренний,
жебрущий дід, прийшов я.

Де якір твій, спасенний човне?
В гріхах із головою,
Безмежним морем милосердя
до тебе вбрід прийшов я.

Чесць пропадає! О, проліїся
дощем очисним, хмаро!
В диван, де судять чорні справи,
на щирій звіт прийшов я.

Гафїзе, скинь волосяницю! Настигнути й спалити
Вогнем зітхань своїх сьогодні
цей підлий рід прийшов я!

* *

*

Підпилий, голосно гукну, зневаживши догану,
Що я тоді лише живу, коли у жбан загляну.

Святого праведника жовч веселий хміль осадить:
Мюридом вічно буду в тих,
хто н'с в шинку до рану.

Мій шал став притчею для всіх,
що я коханій в косу
Так упіймався, як той м'яч у закруток човгану.

Коли дверей утіхи маг не схоче відчинити,
Де я достукаюсь тоді, де ласки я дістану?

Не дорікай, що в цім саду
я сам расту, як хочу:
Мене кохас садівник, тим я расту й не в'яну.

Не заглядай до кабаків, не зазирай до келій:
Бог свідок, він зі мною скрізь,
де не ступлю, не стану.

Пил на шляхах моїх шукань —
ось еліксир твій, щастя!
Цілую рабськи землю ту, ту персть благоуханну.

Немов тюльпан, із кубком я
схилився над потоком,
У серце взявши ту красу, хмільну, високостанну.

Неси ж мерщій мені вина! Хай по фетві Гаффіза
Із серця чистого свого я змию пил обману.

* *
*

Ми не злословим, по дорозі не ходимо кривії,
Для нас чужий халат не з черні —
і не з блавату свій.

І дервіш, і багач немало недобрих мають вад:
Коли вже вада є, то краще не дати волі їй.

Не вписуй літер криводушних у зошити знання
І правди чистої сторінці не довіряй брудній.

Коли султан не пошанує гультяйського пиття,
На честь його ми теж не вип'єм на беседі своїй.

Ходи по світу піхотою, про ворона коня
Та про мережане сидельце не думай і не мрій.

Безжально небо розбиває одважних кораблі:
Тож краще на висяче море не покладай надій.

Коли завидника огуду до серця прийме друг,
Скажи: не ремствуй, ми обмові
не віримо пустій.

Гафізе, як про тебе ворог дурницю скаже, змовч,
А скаже правду,— проти правди
не виступай на бій.

* *
*

Хоч я жаліюся щоденно лікарям,
Та досі помочі не маю від петям.

Скажи троянді тій, що з леготом жартує:
За неї соромно, напевне, солов'ям.

О боже, змилуйся і дай в кохані очі
Ще раз поглянути закоханим очам!

Незапечатана шкатула серця, боже!
Не дай, щоб злодії порядкували там!

Всещедрий, за столом, де сходяться щасливі,
Невже знедолений сидітиму я сам?

Гафіз не втратив би ні розуму, ні честі,
Якби не зпехтував розумним напуттям.

* *
*

Я слави коханням у місті почав заживати,
Я вигнав назавжди ненависть і з серця, і з хати.

Вино полюбив я, турботи пустив за водою,
Щоб більше й про себе ніколи турботи не мати.

Живи однословом, не бійся огуди, будь весел,
Адже шаріат наш вважає за гріх нарікати.

В корчмі я спитався в старого:

«Де шлях до спасіння?»

Відмовив, наповнивши келиха: «Знати й мовчати».

Хай подруги врода навчить тебе вроду любити.
Бо в колі прекрасних так весело нам пробувати!

Ми повід од зібрань повернем туди, де гуляють.
Доречніше нам ті казання пусті обминати.

Цілуй же, Гаффізе, лиш губи кохані та келих!

А руку святохи, що раєм

шинкує, не слід цілувати.

* *
*

Вже ранок, чашнику! Повніше в кубки лий!
Не спинять небеса рух безнастанний свій.

Тож квапся — й поки світ не обернувся прахом,
Звали мене у прах, напою не жалій!

З-за краю келиха зіходить хмелю сонце.
Як хочеш насолод, сон проганяй од вій!

Як доля горщика з моєї глини зліпить,
Ти не забудь вина налити в череп мій.

Ми не святенники, не блазні-пустослови:
Хто хоче з нами бути, неси вина мерщій!

Найкраще з добрих діл — це п'ють вино, Гафїзе.
Не зраджуй же себе, добро щоденно дій!

* *
*

Я слави коханням у місті почав заживати,
Я вигнав назавжди ненависть і з серця, і з хати.

Вино полюбив я, турботи пустив за водою,
Щоб більше й про себе ніколи турботи не мати.

Живи однословом, не бійся огуди, будь весел,
Адже шаріат наш вважає за гріх нарікати.

В корчмі я спитався в старого:

«Де шлях до спасіння?»

Відмовив, наповнивши келиха: «Знати й мовчати».

Хай подруги врода навчить тебе вроду любити.
Бо в колі прекрасних так весело нам пробувати!

Ми повід од зібрань повернем туди, де гуляють,
Доречніше нам ті казання пусті обминати.

Цілуй же, Гафїзе, лиш губи кохані та келих!

А руку святохи, що раєм

шинкує, не слід цілувати.

* *
*

Вже ранок, чашнику! Повніше в кубки лий!
Не спинять небеса рух безнастанний свій.

Тож квапся — й поки світ не обернувся прахом,
Звали мене у прах, напою не жалій!

З-за краю келиха зіходить хмелю сонце.
Як хочеш насолод, сон проганяй од вій!

Як доля горщика з моєї глини зліпить,
Ти не забудь вина налити в череп мій.

Ми не святенники, не блазні-пустослови:
Хто хоче з нами бути, неси вина мерщій!

Найкраще з добрих діл — це пить вино, Гафізе.
Не зраджуй же себе, добро щоденно дій!

* *
*

Спасибі шинкарю старому, він добрий чоловік!
З якою радістю служив би я в нього цілий вік!

Дарма що грішникам дорога закаzana до раю,
Неси вина! Моя надія — на чудотворний сік.

Нехай перебуде осяйною та блискавиця з хмари,
Що враз прихильністю до нього
мій запалила тік!

Неси вина! Цей дар чудесний усіх добром дарує!
Так потаємний ангел-вісник мені вночі прорік.

Коли ти голову п'яниці в шинку побачиш долі,
Не бий носком, бо ти не знаєш,
від чого він утік.

Не одвертайся, як углядиш
мене хмільного, друже,
Бо трунок може повернути
і в злий, і в добрий бік.

Щодня Гафізова хламида у шинкаря в заставі —
Такий на неї, мабуть, зроду покладено зарік.

* *
*

Я бачу лан зелений неба
і серп тонкий молодика —
І думаю про власну пиву,
що жде й собі робітника.

Питаю: «Спиш, моя фортуну,
дарма що й сонечко зійшло?»
І чую: «Не пускайсь надії,
роботи діждеться рука!»

Коли кінця дороги дійдеш,
будь як Месія в небесах,
Щоб од огню твого до сонця
струміла променів ріка.

Не покладайсь на зірку щастя,
нічну крадійку, бо вона
Взяла корону Кай-Хосрова і меч Ковуса-вояка.

Послухай ради: хоч у тебе
рубіни й золото в ушах,
На їх вагу не ремствуй — врода
скороминуца й нестривка.

Хай око зле тебе минає, і щоб у вроди на кону
В змаганні з місяцем і сонцем
був мат од зірки-пішака.

Тож годі чванитися, небо,
адже в коханні на торгу
Не цінять місяця-гарману й Волосожару-колоска.

В огні святенницького фальшу
загине віри урожай!
Гафізе, скинь волосяницю
і геть іди з цього кутка!

* *
*

Легкий лица окіл, що місяць
 у нього вроду переймає,—
Це любе коло, тільки з нього
 на волю виходу немає.

А брови на обличчі гарнім —
 це закуток міграбу щастя!
Чолом землі дістань і ревно
 благай, чого душа жадає.

О співбенкетнику Джемшіда,
 оберігай од скверни душу,
Бо світоглядний келих — люстро,
 що все — на лихо — відбиває!

З дороги трідуної кохання
 мене завів до шинку суфій:
— Глянь на цей чад, що люстро серця
 у мене сажею вкриває!

Шайтан турбот мене змагає,
 підказує слова і вчинки!
Чим захищусь? Продав я захист
 тому, хто келих паливає.

Вогонь вина, о винодаре,
тримай щодня на стежці сонця,
Скажи, нехай від нього світла
в ліхтар світання позичає.

Хлюпни вологи на сторінку,
де списано всі наші справи,
І, може, літери гріховні
вона із неї позмиває.

Настроїла рука Гафіза
для всіх пісень кохання струни —
Тож хай і тут, на цім бенкеті,
його мелодія лунає!

Можливо, здійсниться нарешті
міського нищого надія,
І прийде день, і шах великий
про нещасливого згадає.

* *

*

Тебе зміцнили небеса,
коли ти був під ворогами.
Як їм подякуєш за те, з якими схилишся дарами?

Тому, хто в яму впав, господь
протягне руку допомоги.
Віднині й ти в турботі тлій
про тих, що падають у ями.

Там, де любов живе, ніхто
не купував клейнодів шахських,
Там наречись рабом низьким,
там не зрікаєсь ярма і лягн.

О благовіснику утіх,
 зайди в куток мій, винодаре,
Нехай печалі світові
 на мить розлучаться із нами!

На тім шляху, де слава жде,
страшні чигають небезпеки!
Ти мудро вчиниш, як у діл
з легкими спустишся саквами.

Там, де султан, там війська здвиг,
там за клейнодами гонитва,
А спокій серця, мир душі
з пизькими дружать бідняками.

Тепер дозволено мені
сказати слово їй по-суфійськи:
— О друже, мир стократ миліш
за тріумфальні пишні брами!

Хай благородство, розум, честь
мети свої не минають:
Коли ти шах — твори добро,
а небо — батьком будь пад нами!

Гафїзе, не змивай з лиця
пил бідності, чужої ремству,
Той пил, перед яким ніщо усіх алхіміків бальзами!

* *
*

О ти, що так пишаєшся собою!
Ти ще не знав кохання, мій герою!

Минай, обходь закоханих безумців,
О вірний друже мудрого спокою!

Ти не коханням п'яний: захмілів ти
Усім шинкам відомою водою.

Пожовклий вид, зітхання — ось де свідки
Хвороби серця, що не знає гою.

Забудь, Гафізе, сором і неславу,
Проси вина й хмілій над піалю!

* *

*

Весна. Пильнуй, щоб серце раділо кожній хвилі!
Квітки й тоді розквітнуть, як будеш у могилі.

Я радити не хочу, що пити, з ким гуляти —
Ти сам розумний, знайдеш зорю на небосхилі.

Так спотайна до тебе чанг промовляв,—
та тільки ж
Талан тому дасться, хто мається на силі.

Нема рядочків рівних у зошиті веснянім,—
Як жаль, коли всі твори твоїм очам остили!

Відсіється полова, сум світовий пощезне,
Як день і ніч верстати зумієш довгі милі.

Хоч і страшна дорога до приязного дому,
Та знавши, де він, легко ступатимеш по биллі.

Гафізе, як іще раз тобі всміхнеться щастя,
Ти попадеш нарешті в тенета — руки милі!

* *
*

О серце, як поборе тебе вино багряне,
Каруном гордовитим твоя пужда воспряне!

Знай: до Лейлі дорога, де стільки небезпек,
Лише тому відкрита, хто сам Меджнуном стане.

Ти караван проспало! Попереду — піски.
Коли й куди рушати, як віднайти жадане?

Проси корону шаха, відкрийсь, якщо в тобі
Джемшіда й Фарідуна шляхетство бездоганне.

Пий скільки мога, решту у небеса хлюпни!
Доволі понивати, хай туга в безвість кане!

Гафізе, на злидарство не плачся! Ці рядки
Не схвалять безпечальні, бо їм воно не знане.

* *
*
*

Краще я свою хламиду за вино в заставу дам,
Краще я втоплю в барилі
свій пустий словесний крам!

Бачу я — життя пропадає,
та й поклав собі за краще
Притулитись у винарні, стать за друга пиякам.

Як пораду намишляєш, мало ти нищоту знаєш:
Краще хай пече у серці,
краще волю дай сльозам.

Про життя аскета людям я не хочу повідати,—
А коли й повім, то з чангом,
із піснями пополам.

Поки в Долі запобігти не вдається ласки, буду
Клопотатися вертепом та сакі, що в'ється там.

Від такої чарівної не знайти у світі зброї!
Як здаватися, то краще милим здатися рукам.

Як посивієш, Гаффізе,
кинь шинки, забудь гуляння,
Бо старому не пристало те, що личить юнакам.

* *
*
*

Я по троянду в сад спустився на світанні.
Там саме соловей зайшовся в щебетанні.

Мій побратим гіркий, закоханий в троянду,
Ронив, ридаючи, мелодії весняні.

Троянда й соловей були на думці в мене,
Коли гуляв я сам у ті години ранні.

Її з колючкою з'єднала забаганка,
А він співає їй, незрадний у коханні.

Так глибоко мені ввійшов той спів у серце,
Що зупинився я в раптовім хвилюванні.

О скільки тих троянд цвіте в саду! Одначе
Тим більше ран од них, що більш вони жадані.

Гафїзе, радощів собі не жди від неба:
Таяться сотні бід в його байдужій бані.

«

* *
*

У грудях аж тісно від туги,—
де зілля на неї дістану?
Гнітить самота мені серце,—
коли ж я на друга погляну?

Чи мав хто хвилину спокою
під небом оцим швидкоплинним?
Мій спокій, о чашнику, в тебе:
лий швидше вологу жадану!

Сказав мудрагелеві: «Бачиш,
як мучусь?» — Із сміхом одмовив:
«Година — недобра, події —
предивні, світ — повний туману».

В проваллі терпіння горів я,
жадаючи свічки Чігіла.
Рустама б сюди! Бо нічого
не вдіє султан Туркестану!

На стежці кохання і спокій
таїть незліченні турботи.
Хай раниться серце, що хоче
від тебе загоїти рану!

Хто любить красу і розкоші,
в гультяйство дороги не знайде,
Сюди одчайдушним дорога,
що нехтують суд і догану.

У тлінному світі людина
не хоче коритись нікому.
Світ інший потрібен сьогодні
і люди не нашого стану!

Тепер свої мрії-надії
туркені пошлем самаркандській,
Адже це від неї доходить
уславлений «повів Муляпу».

Кохання байдуже: не важать
Гафізові сльози для нього,
Хоч семеро рік перед ними —
краплина в воді океану.

* *
*
*

Мандруючи далеко, в години поранкові
Так говорив мандрівник із другом у розмові:

— О суфію, тоді лиш вино стає прозорим,
Як сорок днів пробуде в криштальному закові.

Сто раз прокляття боже постигне ту громаду,
Яка в рукавах має сто ідолів у схові.

Хоч не впадає в око нічим великодушність,
Проби: де ніжне серце, там ласка біднякові.

Хай нагородить небо господаря, що завжди
Лишає бідним колос і зерно у полові.

Ні в кому я ні щастя, ні радості не бачу,
Ані для серця ліків, ні слова для любові.

Коли, неначе в пустці, всередині стемніє,
В самотника хай буде світець напоготові.

Якщо у мене палець не Сулейманів, марно
Я в перстень самоцвіти вправлятиму чудові.

Хай норов у вродливих затятий і суворий,—
Що станеться, як смуток розважиш юнакові?

Нехай шинок одчипнять, я в зналого спіштаю,
Якій мені радіти їдилося обнови?

Ніколи добросердий не занесеться духом,
Не личать гостелюбцю ключі-замки пудові.

Гафіза не потішать святі рядки корана,
Розумний не вважає на істини готові.

Ніде по шинках не побачиш
такого безумця, як я!
Давно вже за кварту в заставі
і зошит, і ряса моя!

На серце, на люстро небесне
недобра лягла каламуть.
Якби сяйномовного друга небесний послав судія!

Кумирові-виноторговцю я дав непохитний зарік,
Що тільки в присутності любки
Вино звеселить гульця.

Хто скаже, що бісики вмієш
очами пускати,— не журись:
Хіба ж прозорливі сліпого обрали б собі водія?

Цю тайну б опівночі свічка
могла проязичить, а ні —
В метелика її гадки не буде,
є в нього турбота своя.

Струмки, що з очей розливались,
я всі об'єднав ув один:
Чи дерево струнке не заблудить
на берег мого ручая?

Я келиха-човна жадаю, бо з кожного ока кутка
У тузі за другом коханим шалена пливе течія.

Навіщо слова витратити
із тим, хто коханням живе,
У кого провина єдина, що завжди в руках сулія?

Цю річ уподобавши, мовив
музика, прихильник Христа,
З порога корчми, на світанні,
у пору роси й солов'я:

«Коли мусульманством зоветься
все те, що говорить Гафїз,
Яке ж то народиться «завтра»
з цього небезпечного дня?»

✻

Як ввійде суджена у дім, що доля нарекла,
Г'афїзе, скарб обох світів ти їй на посаг дай!

* *
*

Сьогодні в тім я бачу собі найкращу раду,
Що в шинк перенесуся і там як слід засяду.

Крім келиха та книги, не хочу товариства,
Усім підступним друзям придумаю віднаду.

В брудній волосяниці я стільки плів про небо,
Що вже й сакі соромлюсь, мов я не п'ю, а краду.

Беру я келих повний, миною лицемірів,
Зову я чистих серцем до себе на пораду.

Мов кипарис, угору я підіймуся духом,
Як пощастить розбити полон земного ладу.

На серці порох кривди, о господи! Не дай же
Назавжди потемніти душевному свічаду!

Хоч я гультьяйством славен
і в місті звусь Гафізом,
Та я — в ряду з усіми і менший серед ряду.

* *
*
*

Світає, кожна хмарка — в блакитному тюрбані.
О друзі, наливайте, сповняйте кубки ранні!

Роса ранкова капле тюльпанові на щічки.
О любії, хай трунок не вибуває в жбані!

Вітрець тихенько дише із саду, як із раю.
Вина, вина жадайте в ці теплі дні весняні!

Трон-ізмарагд воздвигла собі в саду троянда.
Хай світяться у кубках рубіни полум'яні!

Серцям і грудям нашим, що в полум'ї пеклися,
Був сіллю усміх любий, твої уста рум'яні.

Чому ж це двері шинку причинено сьогодні?
Придвернику, відсунь-бо, ми горимо в жаданні!

Це річ несосвітенна — в таку чудову пору
Од спраглих винолюбців замкнутися зарані!

Хто хоче скуштувати живої водички,
Шукай під дзвін рубабу її джерела п'яні!

Коли тебе привабить безсмертя Александра,
Його в устах-рубінах ти знайдеш у коханні!

За вроду вишодара, подібного до пері,
Пий, пий вино прозоре в ці теплі дні весняні!

Гафїзе, не журися: твоя кохана доля
Відслониться, не все ж їй ходити в завиванні.

* *
*

Святеннику, іди собі, не клич мене до раю!
Як бог створив мене не так,
що я зроблю, що враю?

Хто не засіяв правди путь
у всесвіті хисткому,
Той не звезе собі на тік жаданого врожаю.

Ти чотки май собі й мечеть,
пости і проповідуй!
А я дзвіницю, й храм вогню,
та ще й пивницю маю.

Творець на чистому вині
мій прах місив — не важся ж
Мене позбавити вина, мого святого паю!

Не буде й суфій у раю, як не проп'є хламиду,
Як не наслідую мені, безжурному гульцяю.

Коли я випущу із рук свого кохання полу,
То й біля гурії у раю я щастя не дізнаю.

Гафізе, ласкою тебе не обминає небо —
Живи ж без страху у душі, без пекла і без раю!

✱ ✱ ✱

Він так мені всю душу розворушив одразу,
Що я їй дверей не бачив, якими увійшов.

Був чашник біля мене,
чий вид, як сонце, сходяв,
 А кучері, як вечір, його ховали знов.

Помітивши мій запал, він ще підлив у кубок,
І радісно з квітучим я в бесіду зайшов:

«Коли вино по вінця ти в келих наливаєш,
Мене ти увільняєш від злигоднів оков.

Коли Гафіз хмеліс, тоді йому не варті
І ячного зеренця Ковус і Кай-Хосров!»

* *
*

Не стало вірності і дружби на землі,
Немає жодного, хто б не топнув у злі.

Хто обдарований божественним талантом,
В скупого здирщика слугує при столі.

Немає в мудрого, де голову схилити,
Йому судилися печалі та жалі.

Зате невігласи, що вирости в розкошах,
Щодня купуються у золоті й сріблі.

Рядки постові, що душу освіжають,
Як ранній вітерець у юному гіллі,

Ячменю пригорщі в скупих не заслужили,
Хоч будь їх автором безсмертний Санаї.

Мені на вухо так сказала вчора мудрість:
«Терпи всі злигодні, великі і малі.

І завжди пам'ятай мої слова, Гафїзе:
Як не впадеш у прах, то будеш на чолі».

* *
*

Хай бог тобі буде від лиха покров і завіса!
Від тебе все добре у серці і в слові Гафїза.

Уста її кров з твого серця
пили, тож не гайся —
Бери поцілунок, що коштують крові, Гафїзе!

Коли ти звільнився від рабства
в красунь, то віднині
У кучерів чорних не будь у закові, Гафїзе!

Приходь, бо минула година війни та незгоди,
Настала година для дружби й любові, Гафїзе!

Ти хто, щоб надію плекати на злагоду з нею?
Чужа й неприступна вона біднякові, Гафїзе.

Навіщо сьогодні мені той коханець, навіщо?
Для мене утіха з тобою в розмові, Гафїзе!

Приходь прочитай мені пісню
прекрасну, шалену!
Ці вірші для мене, — мов квіти чудові, Гафїзе!

* *
*

Від бога вказана мені в шинок дорога.
Чому ж тепер за це така догана строга.

О праведний? Чи хміль, дарований людині,
Не дасть наблизитись до райського порога?

Одмов аскетові дволичному: «У тебе
В короткім рукаві — рука обману довга!

У руб'ї ходиш ти, аби людей морочить
І з шляху простого збивати скільки мога!»

Я стану в тих рабom, кому і цей, і той світ
Змивас з пам'яті рубінова волога.

Я пересвідчився, потрапивши до шинку,
Що медресе й міграб — припада надто вбога.

Тож годі! Кинь просить у прохачів, Гаффізе,
І задоволення чекай лише від бога!

*

* *
*

О люба, хто тебе намовив:
 про нас нічого не питай?
Як друга маєш, то про нього,
 як про чужого, не питай.

Тим, що така ти милосердна
 і доброзичлива, даруй
Гріхи невчинені, а що в нас
 бувало злого, не питай.

Не знає дєрвішів нітрохи,
 хто смів підмовити тебе:
Про тих, що здавна поміж нами
 живуть убого, не питай.

Даремно позики шукати в ченця,
 що в келії живе:
Слів, що алхімік тільки знає,
 в раба худого не питай.

У книзі лікарській даремно
 глядіти згадки про любов:
Звикай до мук любовних, серце,
 й данця ні в кого не питай.

Я не читав про Олександра,
ані про Дарія-царя:
У незрадливого в коханні
рядка легкого не питай.

Гафізе, все цвіте навколо!
Впсокі речення забудь,
Зумій свій час урозуміти
і що до чого — не питай!

* *
*

Щоб ця плоть моя тлінна безсмертя дізнала,
Принеси, о сакі, життєвого напою!

В мене очі — на вінцях, душа — на долоні!
За вино її візьмені, клянусь головою!

Не одхитуйсь, неначе троянда од вітру:
Я до стіп твоїх душу розсиплю росою.

Другу й третю струну вдар на чангу, музико,
Слав той місяць, що всіх переважив красою!

* *
*

Собака більшої достойний шани,
Ніж той, хто ближньому кує кайдани.

· Це щира правда, що її людина
З відкритим серцем визнати повинна.

З тобою кожен може їсти й пити,
А псу невільно й на поріг ступити.

Як жаль, що тільки пес і може нині
Подати приклад вірності людині!

* * *

*

**Про зло й добро своє сам дізнавайсь! Навіщо
Тобі наглядача, щоб душу доглядав!**

**Від зла віддалюйся, з добром не розминайся,
Не пропускай життя серед пустих забав.**

**Тебе годує бог, ти знаєш,— не дозволяй же,
Щоб дух ненатлості в полон тебе забрав!**

РУБАЇ

* * *

*

Дні весни... І тюльпани розквітли, й троянди.
Тільки ти у землі все лежиш перухомо — чому?
Наче хмара весняна, зведуся і вирушу в поле:
Може, зливою сліз я й тебе із землі підійму.

* *
*

Куди не гляну, бачу лише тебе одну,
Куди не йду, твоєї оселі не мину.
Усім, як ніч настане, сон заглядає в очі —
І тільки я не знаю ні спóкою, ні сну.

* *
*

Щодня все тяжче свій тягар носити,
Щодня болючіш у розлуці жити.
Терплю, змагаюся. А доля каже:
«Є інші справи, ніж тобі годити!»

* *
 *
 *

Довіку щастя з горем не подружить,
Ніякий хміль за сльози не відслужить.
Все щастя світу за сім тисяч років
Семи печальних днів не надолужить.

* * *

*

О друже, рани гой, що їх завдав лихий,
Щодня вино ясне із добросердим пий,
Із мудрим розстібай свій комір на дозвіллі,
А від низького все, що в тебе в серці, крий!

* *
*

В твоєму погляді — всі чари Вавілона,—
Манлива глибина, принадливість бездонна.
Тож хай на пасмі тім, що в тебе коло вуха,
Гафізових рядків перлові звиснуть грона!

* *
*

Коли і ти, як я, в цю сіть ускочив, сам
Пий і гуляй собі, та не наслідуй нам:
Закохані, хмільні, паливоди — ось хто ми!
Хай з нами не сидить, хто дорожить ім'ям.

* *
 *

Як серце одиноке, чого від долі ждати?
Навіщо серце в грудях, що знає тільки втрати!
Була ти як зіниця в очах моїх веселих.
Тепер — навіщо й очі, коли з очей пішла ти!

* *
*

Найкраще б нам утіх у келиху шукати,
Прогнавши з пам'яті безповоротні втрати,
І в цім ув'язненні недовгого життя
Кайдани розуму хоч на хвилину зняти.

·
* *
 *

О, як тебе покину, кохана? Краще сам
Перед пушком злотистим розстанусь із життям!
Рубіном уст щоденно мені ти дух живила!
За сотні сот коралів його я не віддам!

* *
*

Як прийде час розлуки, і я піду звідсіль,
У нетерплячим серці сховавши туги біль,
І десь на іншу гляну,— нехай невдячні очі
В ту ж мить мені засліпить твоєї вроди сіль!

* *

*

Аж поки суд небес твій шлях не перетне,
Наповнюй радістю своє буття земне!
В мить, як із рук твоїх я келих випиваю,
Я чую, як вино увічніює мене.

* *

*

Зефіре, всім скажи, як палко я люблю,
Як та краса мене терзає без жалю!
В колисці втіх вона дрімає в ночі довгі,
А чи відомо їй, що я всю ніч не сплю?

* *
*

Сідай, проси вина і з другом серце тіш,
Проси з тієї уст, що явора ставніш.
Поранений од ран благає ліків, ти ж бо
Їх просиш у того, хто має тільки ніж.

* *

*

— Якби було куди,— сказала квітка мила,—
Я б утекла звідсіль, я б свій полон розбила.
Я без гріха живу — і так мене карають!
А як би мучили, коли б я завинила!

* * *

*

Учора з журби за тобою не спав я до світу.

Рубіни краєчками вій шліфував я до світу.

Про муки мої, що про них я німую на людях,

Із серцем самотнім своїм розмовляв я до світу.

* *

*

Цей день — день розлуки з серцями,
що вміють любити.
В годину таку не гаразд розважатись і пити.
Не тим я тверезий, що в мене не стало вина,
А тим, що тепер мені ні з ким його розділити.

* *

*

— Без друзів,— мовив я,— не питиму вина
В квітучі дні веспи! — Й відразу ж голосна
Від солов'я в саду долинула луна:
— О дурню, як же так: тверезість — і весна?

* * *

*

Гафїзе, зопит свій згорни багатомовний,
Кинь лицемірити, обріж калам гріховний!
Сядь — і ні пари з уст, бо час тобі замовкнуть,
Диши собі й слідкуй, щоб був твій келих повний!

ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

Для цієї збірки відібрано тексти з різних видань поетичних творів Гафіза. Однак перевага віддавалась тегеранському виданню 1941 року.

Оскільки в літературі нерідко цитуються її неканонічні твори великого перського поета (адже працю над встановленням автентичного тексту ніяк не можна вважати завершеною), перекладач включив до цієї збірки з десятків газелей та кілька окремих віршів — в тому числі рубаї,— що їх немає в тегеранському виданні 1941 року, але які включаються до сучасних таджицьких видань.

ПРИМІТКИ

Ада́м, за мусульманською версією, був вигнаний з раю після того, як покуштував забороненої пшениці.
А́йя́з — паж, улюбленець султана Магмуда.
А́лла́х-А́кба́р — гора в околицях Шіраза, з якої бере початок ріка Рокнабад.
А́нка — міфічний птах, недоступний для людських очей.
А́са́ф — візир Сулеймана (біблійного Соломона); мудрий порадник.
Ба́гма́н — легендарний іранський цар, ім'я якого стало синонімом могутності та пишності.
Ба́гра́м — герой іранських легенд, одважний витязь.
Гу́ліста́н — квітник, розарій.
Гу́ля́м — раб, служник.
Гу́ма́ — легендарний птах, що приносить щастя тому, на кого впаде його тінь.
Гу́рі́ї — красуні, що, за мусульманським віруванням, прислугуюють у раю праведникам.
Да́рі — мова персько-таджицької класичної поезії.
Дже́мши́д — легендарний іранський цар, герой «Шах-Наме» Фірдоусі; мав чарівний келих, у якому можна було бачити весь світ.
Ди́ван — урядова канцелярія; збірник віршів.
Ди́ргем — срібна монета.
Зо́в — легендарний іранський цар, герой «Шах-Наме».
Зу́гра — планета Венера; за легендою, земна жінка, якій закохані в неї ангели дарували безсмертя. Уславилась грою на музичних інструментах.
Зу́лейха́ — дружина єгипетського вельможі, що закохалася в Юсуфа (біблійного Іосифа Прекрасного).
Іма́м — духовний глава мусульман-шіїтів.

Кааба — мусульманський храм у центрі Мекки, місце паломництва.
Кавам — шіразький вельможа, прихильний до Гафіза.
Кавсар — назва криниці в мусульманському раю.
Кай-Ковус
Кай-Кубад } легендарні іранські царі, герої
Кай-Хосров } «Шах-Наме».
Калам — перо з тростини.
Карун (біблійний Корей) — казковий багатій, поглинутий землею за жорстокість і гордість.
Кафір — невірний, боговідступник.
Кибла — напрямок у бік Мекки, куди обертаються обличчям мусульмани під час молитви.
Лал — рубін; уста красуні.
Лейлі — дівчина, в яку був закоханий Меджнун.
Маг — зороастрійський жрець, зороастрієць; оскільки на зороастрійців не поширювались мусульманські закони, вони могли виробляти і продавати вино в Ірані.
Тут маг — торговець вином, шинкар, а **храм магів** — шинок.
Магмуд — султан династії Газневідів (999—1030).
Меджнун — «безумець»; закоханий у красуню Лейлі, герой багатьох романтичних поем Сходу.
Медресе — вища духовна школа у мусульман.
Міграб — ніша в мечеті, що показує напрямок до Мекки.
Мінбар — кафедра в мечеті.
Мульян, «повів Мульяну» — слова з відомого вірша Рудакі.
Мусалла — місце прогулянок у Шіразі.
Мугтасіб — чиновник, що наглядав за поведінкою мусульман.
Муфті — духовна особа у мусульман, до якої звертаються за вирішенням релігійних та правових питань.
Олександр — Олександр Македонський; за перека-

зом, наказав на башті біля моря поставити величезне дзеркало, щоб стежити за морськими розбійниками. Пері — в іранській демонології — дұхи в образі прекрасних дів.

Р а м а з а н — місяць мусульманського посту.

Р о к н а б а д — річка в Шіразі.

Р у б а б — щипковий музичний інструмент.

Р у ї н и — шинки, винарні, що містилися в найубогіших кварталах міст, серед руїн, де мешкали маги, послідовники зороастризму.

Р у с т а м — богатир, герой «Шах-Наме».

С а к і — вишочерпій.

С а н а і — видатний перський поет XII століття.

С і м с т о р і н — за мусульманською традицією, світ ділиться на сім частин (за числом планет).

С і я м е к — витязь, герой «Шах-Наме».

С у л е й м а н — біблійний цар Соломон; за легендою, мав перстень, який давав йому владу над духами; розумів мову всіх живих істот; по-дружньому прийняв мурашку, яка принесла йому в дар ніжку сарани.

С у ф і й — аскет, проповідник, послідовник суфізму, містико-пантеїстичного вчення, що виникло в IX столітті.

Т у р к е н я — красуня, кохана; в давньому Ірані було багато рабів турецького походження, деякі з них славилися вродою.

У с м а — рослинна барва для брів.

У в е й с — султан династії, що правила в Азербайджані та Месопотамії, прихильний до Гафіза.

Ф а р г а д — герой романтичних поем Сходу, закоханий у красуню Шірін.

Ф а р і д у н — легендарний іранський цар, що славився справедливістю; герой «Шах-Наме».

Ф е т в а — постанова муфтія про законність тієї або іншої дії.

Х и з р — один з мусульманських пророків, що нібито

знайшов криницю з водою життя; охоронець мандрівників.

Ч а н г — струнний музичний інструмент, схожий на цимбали.

Ч і г і л — місто в Туркестані, що славалося вродою жителів.

Ч о в г а н — ключка для гри в кінне поло.

Ш а р і а т — сукупність релігійних та правових норм в ісламі.

Ш а г - Н е б а т — ім'я коханки Гафіза.

Ш і р і н — легендарна красуня, в яку був закоханий Фаргад.

Ю с у ф — біблійний Іосиф Прекрасний, проданий братами в рабство в Єгипет, де згодом став правителем.

Я г м а — відоме в старовину місто в Туркестані.

З М І С Т

Гафіз та його поезія. Я. Полотнюк	5
---	---

Л І Р И К А

«Ей, чашнику, мерщій у кубки...»	25
«Де правовірних путь...»	27
«Коли туркени, що в Шіразі...»	28
«Скажи тій гарній газелі...»	30
«О сильні серцем, що робити?»	32
«Глянь, суфію, на трунок...»	35
«Знов сяйво юності прийшло...»	36
«З мечеті вчора до корчми...»	38
«Сакі, осяй нам кубки пожежею вина!»	40
«Скінчився піст...»	42
«Співає п'яний соловей...»	43
«В прихилище п'яниць і магів...»	45
«Спітніла, розкуйовджена, усміхнена, хмільна...»	47
«Приходь! У башти наших діл...»	48
«В моїм саду сосни не треба...»	50
«Що за пуста розвага...»	52
«Хвала всевишньому на небі...»	54
«Як не втішає нас вино...»	56
«Про справи сердечні сказати...»	58
«Не дав нам друга вік...»	59
«На грудях троянда, бокал у руці...»	60
«Це я в шинку для себе...»	62
«Смаглявко, що з тобою...»	63
«Така вже дорога кохання...»	64
«Тепер, коли доноситься...»	66
«Безгрішний старче, не картай...»	67
«Старий шинкар мені учора...»	68
«Днів, що з друзями провів...»	69

«Давно листів не шле мені кохана!»	70
«Коли відіб'ється твій образ...»	71
«Саджайте древо дружби, вродить...»	73
«Хто повний келих у руці тримає...»	75
«Без милої вроди на світі...»	76
«Поглянь, жорсткий турчин доли...»	78
«Плутяга суфій сить поставив...»	80
«Викрала серце, а личко...»	82
«Як мила моя піалу підіймає...»	83
«Гіркої миті однієї...»	84
«Не всі монети справжні...»	86
«З коханою і на безлюдді...»	87
«Що порівняється з трояндою красою?»	89
«Не мила троянда, коли не зі мною кохана...»	91
«Зоря зійшла, як місяць...»	92
«Не видно ні в кому любові...»	93
«Що,— сказала,— вийшов глянуть...»	95
«Я на молитві раптом брови...»	97
«Чарус не кожна красуня...»	99
«Ми доброї вісті діждали...»	101
«Учора мені на світанні...»	103
«Я бачив, як ангели вчора...»	105
«Наставники, що їхня мова...»	107
«Ти знавш мову чанга й арфи?»	109
«Повік на скрижалях серця...»	111
«Коли над піалою сходу...»	113
«Як бог подовжить віку...»	115
«О ти, що красі твоїй раде...»	116
«Ще вернеться Йосиф пропащий...»	118
«Я раду дам тобі — послухай...»	120
«Устань — і в чашу золоту...»	122
«Красуні троянди — в земнім квітнику...»	124
«Я так від кохання страждав — не питай!»	125
«Я хочу гіркого вина...»	126
«Прийди — і в океан вина...»	128
«Шіразе гарний, перло незрівнянне!»	129

«Забрала терпець мій і сили останні...»	130
«Ми в цій оселі співна дізнали щастя міру...»	131
«З мого пораненого серця...»	132
«Весела, закохана юність...»	134
«Хоч я постарівся, зігнувся й знеможів...» . .	136
«Я знемагаю, зігнутий нуждою...»	138
«Ти — вранішня зірка, я — свічка...»	139
«Ридаючи, намаз вечірній...»	141
«Не рань мені серця...»	143
«Коли в руїні, до винарні...»	145
«Минуло сорок років, а пісенька стара...» . . .	147
«Не з тих я гуляк, що говорять...»	148
«Хіба зарік покласти? Вранці...»	151
«Кохання й келиха не зраджу я повік»	153
«Ти рана у серці, ти й ліки на рану!»	154
«Не ради гонору і сану...»	155
«Підпилий, голосно гукну...»	157
«Ми не злословим, по дорозі...»	159
«Хоч я жаліюся щоденно лікарям...»	160
«Я слави коханням у місті почав заживати...» .	161
«Вже ранок, чашнику!...»	162
«Спасибі шинкарю старому...»	163
«Я бачу лан зелений неба...»	164
«Легкий лиця окіл, що місяць...»	166
«Тебе зміцнили небеса...»	168
«О ти, що так пишавшся собою!»	170
«Весна. Пильнуй, щоб серце...»	171
«О серце, як поборе тебе вино багряне...» . . .	172
«Краще я свою хламиду...»	173
«Я по троянду в сад...»	174
«У грудях аж тісно від туги...»	175
«Мандруючи далеко, в години поранкові...» . . .	177
«Ніде по шинках не побачиш...»	179
«Ми розгулялись, до країв...»	181
«Сьогодні в тім я бачу...»	182
«Світає, кожна хмарка...»	183

«Святеннику, іди собі...»	185
«О боже, які в мене вирости крила...»	186
«Від музиканта вчора...»	187
«Не стало вірності і дружби на землі...»	188
«Хай бог тобі буде...»	189
«Від бога вказана мені...»	190
«Це що під місяцем за дивний веремій?»	191
«О люба, хто тебе намовив...»	192
«Щоб ця плоть моя тлінна...»	194
«Собака більшої достойний шани...»	195
«Про зло й добро своє...»	196
Рубаї	
«Дні весни... І тюльпани розквітли...»	197
«Куди не гляну, бачу...»	198
«Щодня все тяжче...»	199
«Довіку щастя з горем...»	200
«О друже, рани гой...»	201
«В твоєму погляді — всі чари Вавилона...»	202
«Коли і ти, як я...»	203
«Як серце одиноке...»	204
«Найкраще б нам утіх...»	205
«О, як тебе покину...»	206
«Як прийде час розлуки...»	207
«Аж поки суд небес...»	208
«Зефіре, всім скажи...»	209
«Сідай, проси вина...»	210
« — Якби було куди...»	211
«Де друг, що слова не ламав...»	212
«Учора з журби за тобою...»	213
«Цей день — день розлуки...»	214
« — Без друзів, — мовив я...»	215
«Гафізе, зохит свій згорни...»	216
Від перекладача	217
Примітки	219

ГАФНЗ

Л и р и к а
(На українском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор С. А. Йовенко
Художник В. С. Овчинников
Художній редактор В. В. Машков
Технічний редактор Л. Д. Макарук
Коректор Т. В. Грузинська

Виготовлено на
книжковій фабриці «Жовтень»
Комітету по пресі
при Раді Міністрів УРСР,
Київ, Артема, 23-а.

Здано на виробництво 8.IX 1970 р.
Підписано до друку 29/I 1971 р.
Папір машинно-крейдяний.
Формат 60×84¹/₃₂.
Фізичн. друк. арк. 7,125.
Умовн. друк. арк. 6,648.
Обліково-видавн. арк. 3,840.
Ціна 38 коп. Замовл. 1198.
Тираж 6000.

В серії «Перлини світової лірики»
вийшли друком у 1970 році:

БЕРАНЖЕ Ж.-П.

Пісні (*з французької*)

★

ЛЕСЯ УКРАЇНКА.
Лірика.

У 1971 році виходять:

★

М. НЕКРАСОВ
Лірика (*з російської*)

★

Ц. НОРВІД
Поезії (*з польської*)

Ш А Н У В А Л Ь Н И К И П О Е З І Ї !
Подавайте книгарням та відділам
«Книга — поштою» попередні замов-
лення на всю серію або кожну окрему
книгу з серії. (Республіканський ма-
газин «Книга — поштою». Київ-117,
вул. Попудренка, 26/Д).

38 коп.